БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

№ 170 (4140) | 1958 ч. август 27, среда | Өртээ 20 коп

Мал чеминиң белеткелинде болгаш дүжүт ажаап алыышкынында мурнакчыларның үлегерин эдериңер!

* * *

МАЛ ЧЕМНЕРИНИҢ 1,5 ЧЫЛ КУРЛАВЫРЫ БЕЛЕТКЕТТИНГЕН

Каа-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунга СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугун тывыскан

СЭКП обкомунуң бирги секретары эш С. К. Токаның чугаазындан

— СЭКП обкому болгаш облкүүскому областа мал чемнериниң белеткелиниң чоруп турарының дугайында айтырыгны чугаалажып көрген —деп колхозчуларның митинг хуралынга чугаазын эгелээш, СЭКП обкомунуң бюрозунуң болгаш облкүүскомнуң ол айтырыг талазы-биле хүлээп алган доктаалын номчуп таныштырган.

Ында демдеглеттинип турары-биле алырга: мал чемнерин белеткээриниң талазы-биле районнардан эки түңнелдерни Чөөн-Хемчик район (СЭКП райкомунуң секретары эш Дилгижек, райкүүском даргазы эш Красный) чедип алган. Ында сиген белеткелиниң планы 88,3 хуу, силос салыышкыны 94,9 хуу күүсеттинген. Колхозтардан эң эки түңнелдерни Каа-Хем районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артели чедип алган. Ында сиген белеткелиниң планы 136,3 хуу, силос салыышкыны — 103,79 хуу күүсеттинген. Совхозтардан дээре түңнелди Барыын-Хемчик районда «Барлык» совхоз чедип алган. Ол ажыл-агый сиген белеткелиниң планын 77,8 хуу, силос салыышкынын—77,1 хуу күүсеткен.

Ук доктаалда дээре ажыл-агыйларга шилчиир Кызыл туктарны тыпсырын шиитпирлээн. Районнар аразынга шилчиир Кызыл тукту Чөөн-Хемчик районга... Колхозтар аразынга шилчиир Кызыл тукту... дээш, эш Тока чугаазын уламчылаан: — Силерниң колхозка, революцияның генийи улуг Ленинниң адын кадагалаан колхозка тыпсырын шиитпирлээн.

Колхозчуларның (сигенчилер бригадазында черге, сарааттаан сиген баарынга болган митингиге тукту тывыскан) шуптузу, үзүлбес адыш часкаашкыны боор турда артель даргазы эш Середкин биле партия организациязының секретары эш Паздерин оларга дамчыдып берген.

Эш Тока оон ыңай колхозчуларның мурнунда тургустунган чугула сорулгаларга доктааган. «Бо тукту Бии-Хемде Ленин аттыг колхозтан силерге тыпсып бээр дээш ап чорумда, колхоз даргазы эш Мучаев мынча дээн: «Тиилелгелиг болганыңарга өөрүп тур бис. Ам бир түңнел үндүрерде тугувусту дедир эгидип аар бис» деп колхозчуларның мурнундан эш Середкинге дамчыдыңар» дээн. Сигенчилер ону ыыннааш: «Чок, чоок, эш Тока. Ындыг ужур чок. Бии-Хемге барзыңарза, тук быжыг холда кирген деп дамчыдыңар»— дишкеннер.

Оон ыңай эш Тока бисте бүдүн чартык чылдың мал чеми бар чүве дээш оожургап болбазын, мал чеми белеткээрин ам-даа уламчылаарын, ооң эргежок чугулазын айытпышаан, ону ленинчилер күүседирин идегеп чугаалаан. «Амгы үеде колхоз эң чугула ажылдарның чүгле бирээзин күүсеткен, малга четчир санныг чемни белеткээн. Ам бир эң чугула кампания, дүжүт ажаалдазы келген» деп чугаалаан. Эш Тока бо чылын чуртта чаагай тараа үнгенин, тараажылар байлак дүжүттү ажаап ап, күрүнеге киирип турарын чугаалаан. Ол ышкаш областың шөлдеринде чаагай тараа үнгеш, ам быжып турарын база чугаалаан. «Чаагай дүжүт—бистиң тараажыларывыстың маадырлыг күш-ажылының түңнели. Ам сорулга болза, ол чаагай тарааны өй-шаанда ажаап алыры, аңаа дешпилгелиг арганы, тарааны аңгылап ажаап алырын калбаа-биле ажыглаары болур».

Эш Тока чугаазынга «тараа бышпаан» дээр чиг хөөннер чамдык черлерде бар боор турарын, ооң-биле шиитпирлиг демиселди чорударын онзалап чугаалаан. Аңаа чижек кылдыр районда «Совет Тыва» колхозтуң Чиңге-Дагда бригадазында бригадири эш Целищев биле хову бригадири эш Шыырап олар чиг хөөнге шуут алысканнар. «Подборщик чок болгаш тараа беспейн тур бис» деп эш Целищев медеглээн. Шынында аңаа подборщик баргаш кылыр чүве чок. Чүге дээрге ында аңгылап кестинген чаңгыс гектар-даа тараа чок. Шак ындыг чиг хөөннер-биле демисежири, аңгылап ажаап алыр арганың артык күштүүн көргүзери ленинчилерниң база бир чугула сорулгазы болур деп эш Тока айыткан.

Эш Тока чугаазын доозарда: «Эштер колхозчулар, ленинчилер дүжүт ажаалдазынга база маадырлыг ажылдааш, ол талазы-биле шилчиир Кызыл тук дээш социалистиг чарышты калбартып чорудуңар. Кызыл туктуг колхозтуң алдарын бедик тудуңар. Обком болгаш облкүүском силерге чаа-чаа чедиишкиннерни күзеп турар»—деп чугаазын доосkан.

Чурукта: эш С. К. Токаның Кызыл тукту колхоз даргазы эш Середкин биле партия организациязының секретары эш Паздеринге дамчыдып берип турары.

СЭКП райкомунуң секретары эш С. Шуклинниң чугаазындан

Силерниң колхоз мал чемнериниң белеткелиниң талазы-биле областың-даа, районнуң-даа шилчиир Кызыл туктарын чаалап алганы таварылга эвес. Сиген кезилдези районга эгелеп турда, элээн хөй колхозтарның удуртукчуларынга «сигенниң үнүжү чедишпээн» дээр хөөннер тургулаан. Ам ол ажыл-агыйлар мал чемнери белеткээриниң планныг онаалдазын күүсетпейн турарлар. Ындыг хөөннер силерге турбаан. Силерниң механизаторларыңар-даа, колхозчу сигенчилериңер-даа мал чемнериниң белеткелинче «оът-сигенниң үнүжү» четчирин манаар дишпейн, шаг-үени хөй эрттирбейн шиитпирлиг-биле кирипкеннер. Оларның ол чүткүлү хөй барбаан. Силерниң колхоз бүдүн чартык чылдың мал чемнерин белеткеп алганы — районда чаа чүүл боор турар. Ооң мурнунда чылдарда ынча хөй мал чеми белеткээн колхоз турбаан.

Силерниң чаа чедиишкиннериңер болза, колхозчулар партия болгаш чазактың айтыышкынын шыны-биле билип алгаш, кызымак ажылдааны-биле шиитпирлеттинген.

Бистиң районнуң тараажылары бии-хемчилерниң патриотчу кыйгырыын изии-биле деткип турарлар. Бии-хемчилер «пландан ажыр 300.000 пуд тарааны күрүнеге дужаар» деп хүлээнгеннер. Каа-Хемниң тараажылары боттарының аргаларын санап көргеш, күрүнеге пландан ажыр 400.000 пуд тарааны дужаар деп хүлээлгени ап турарлар. Тараажылар чер-черге болган хуралдарга бии-хемчилерни деткивишаан, үстүнде адаттынган санны дидими-биле адап, маадырлыг ажылдаарын хүлээнип турарлар. Силерниң колхоз тараа бүдүрер талазы-биле көскү черни ап турар. Ленин аттыг колхозтуң 9.000 центнер тарааны дужаар турган, 20.000 центнерни дужаар деп идип үндүрген патриотчу инициативазын долгандыр тараа дээш демиселдиң түгүн көдүрер бис.

Силерниң Ленин аттыг колхоз бүгү-ле көргүзүглер талазы-биле районда эки черде турар. Ол болза силерниң маадырлыг күш-ажылыңарның түңнели. Өске колхозтарны база эки көргүзүглүг болдурары бистиң ниити сорулгавыс болур. Силер, ленинчилер, боттарыңарның кызымаккай күш-ажылыңар-биле өске колхозтарның экономиказын көдүреринге үлегер-чижек болур ужурлуг силер. Ол болза силерниң өске колхозтарның ажыл-ишчилеринге чоргаалыкчы дузаңар болур ужурлуг. Силерниң үлүгер-дуржулгаңар нептерээн тудум-на бистиң ниити ажыл-херээвис, амыдырал-чуртталгавыс экижиир.

Колхоз даргазы эш П. Середкинниң чугаазындан

«Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер болгаш машина-трактор станцияларын эде организастаар» дугайында Коммунистиг партияның мерген политиказының ачызы-биле бистиң колхоз чаа-чаа чедиишкиннерлиг боор турар. Күчүлүг совет техника бистиң холувуска шилчээн. Ону бүдүрүкчүлүг ажыглап эгелээн соонда часкы тарылганы эң кыска хуусаада бедик агротехниктиг деңнелге эрттирген бис. Ам бистиң тараалаң шөлдеривисте чаагай тараа быжып турар. Тарааны аңгылап ажаарынче кирипкен бис.

Мал чемнерин белеткээринге колхозтуң механизаторлары шиитпирлиг рольду ойнааннар. Колхозтуң механизатору, «ДТ-24» тракторда ажылдап турар Александр Чаш-оол 600 тонна сигенни бөлген. Тракторист Георгий Юрков 487 га черниң сигенин кестирген. Бо чылын чаа курс дооскан аныяк тракторист Анатолий Юрков 800 га черниң сигенин база бөлген. Ол механизаторларның кайызы-даа тарааны аңгылап ажаарынче кирипкеннер. Ол ышкаш сиген сарааттакчызы Мөнге Көгел-оол үлүг-нормазын хүнде-ле 130—150 хуу чедир күүседип келген. Аът-биле сиген кестирер звено (звено удуртукчузу Александр Атаманов) база кайгамчык ажылдаан. Звено 650 га черниң сигенин кескеш, эки шынарлыг турда сарааттап каан. Ол звено чоокта 1500 рубльдиң акша шаңналын алган. Эш Атаманов ам Ажыкта шаң эргелекчизинде ажылдай берген.

Бисте ам бүдүн чартык чылдың мал чеми бар. СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугун ап тургаш, хүлээлгелерни алыр ужурлуг бис. Бисте ам 1750 тонна сиген сарааттаттынган! Мурнунда чылдарда чүгле 700 тонналаан хөй эвес сиген белеткеп турган бис. Ам-даа 250 тонна сигенни сарааттаар бис. Бисте ам-даа кезер чаңгыс чылдыг сигеннер бар. Оон ыңай бүгү саванны база ажаап бөлүп алыр бис. Ол бүгү барык ийи чылдынче чоокшулаар.

Бис ам мал чемнери белеткээриниң талазы-биле ийи шилчиир Кызыл туктарлыг бис. Районнуу-даа, областыы-даа бар. Кызыл туктуг болганывыс бистерден күш-ажылчы күжениишкиннерни улам-на негеп турар. Бисте дүжүт ажаалдазы эгелээн. Хамык күштү ынаар углаар бис. Дүжүт ажаалдазын сентябрь 28-те, тарааны күрүнеге садарын сентябрь 20-де күүседир бис. Бис 9.000 центнер тараа дужаар ужурлуг бис. Ынчалзажок колхозчулар 20.000 центнер тарааны күрүнеге белеткел өртээн ёзугаар садарын хүлээнгеннер. Ол-даа хүлээлгевисти арыы-биле күүседир бис.

Бистер чедиишкиннерге менээргенмес ужурлуг бис. Мурнувуста дүжүт ажаары, мал кыштаглалдыышкынынга белеткенири, күрүне мурнунга эът, дүк талазы-биле хүлээлгевис күүсеттингелек, ол талазы-биле хүлээлгени арыг күүседири база-ла чугула сорулга болур.

Тракторист эш А. Мишинниң чугаазындан

Бистиң колхоз техниканы садып алыр деп шиитпирлээн соолунде колхоз баштаар чери мени Сарыг-Сепче трактористер курзунга өөредири-биле чоруткан. Колхозумга келгеш «ДТ-28» тракторну хүлээп алгаш, часкы тарылга үезинде өөрүм-биле кады ажылдап тургаш, мергежилимни бедидип алган мен.

Сиген кезилдези эгелей бергенде менээ мурнунда ышкаш сестир чорук турбаан. Ооң ачызы-биле трехбруска деп кестирикчи-биле 250 га черниң сигенин кескеш, 800 га черниң сигенин бөлдүрген мен. Ам тарааны аңгылап кезер жатка-биле ажылдап турар мен. Ам мээң салып турар сорулгам болза, бо чылын 300 га черниң тараазын аңгылап кезери болур. Ол хүлээлгени күүседири—бистиң колхозтуң экономиказын быжыглаарының, колхозчуларның материалдыг чаагай чоруун бедидериниң чугула чүүлдериниң бирээзи болур.

Колхозчу эш А. Эртинениң чугаазындан

СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугун тыпсып турар хуралга мен мал чемнериниң ужур-дузазы бүгүдеге билдинер болза-даа база катап чугаалаар дээн чүвем бар. Бистиң колхоз бо чылын күрүнеге 327 центнер сүт дужаар планныг турган, 640 центнерни дужаагаш, ийи планныг онаалдазын шаг-да-ла күүсеткен. Оон ыңай август 1-де бис бир саар инек бүрүзүнден 1074 килограмм сүттү алган бис. Ол ышкаш күрүнеге эът, дүк дужаалдазы барык күүсеттинер чыгаан. Кыштың байдалы берге-даа турза, малывыс менди чыл ашкан. Ынчангаш мал өстүрериниң планын чүзүн аайы-биле күүседип алган бис. Бо бүгү чүүл болза малдың ажаалдазын, чемгерилгезин, кададын шын таарыштырганывыстан болган. Ынчангаш, мен өөрүм-биле кады мал чемнерин белеткээр үеде шыдаар шаам-биле ажылдап, бодумнуң үлүүмнү киирген мен.

Бир эвес малга четчир санныг чемни белеткеп албас болза эът-даа, сүт-даа база дүк-даа кайын кээр, малдың баш саны-даа кайын өзер. Мал чеминиң белеткелинге ажылдап турган колхозчулар ону кончуг эки билгени-биле боттарының мурнунга тургустунган сорулганы өй-шаанда эрестиг күүсеткеннер. Мал чемнериниң хөйү белеткээри дээш демисел—хөй эът, сүт, дүк дээш демисел болур.

Тракторист А. Чаш-оолдуң чугаазындан

Техниканы машина-трактор станцияларындан колхозтарга шилчидип бээр дугайында айтырыгны бистиң колхозка боттандырып эгелеп турда чамдык кадык эвес хөөннер тургулаан болгай. МТС-ке бир херектиг чораш дыңнаарымга, механизаторлар янзы-бүрү-ле чүвелер чугаалажып, каяа ажылдаарын-на баш удур магадылап турар болганнар. Ынчалзажок бистиң бригаданың механизаторлары чайгылыш чок турганнар. Ынчангаш часкы тарылганы эки эрттирген бис.

Сиген кезилдези эгелей бээрге, олче база-ла шиитпирлиг кирипкен бис. Мен база «ДТ-24» тракторум-биле сигенни кезип-даа, бөлүп-даа турдум. 300 га сигенни кескеш, 600 тонна сигенни бөлгеним—СЭКП райкомунуң, ам СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң шилчиир Кызыл туктарын бистиң колхоз чедип алырынга немере болган.

Ам тарааны аңгылап кезер жатка-биле ажылдап турар мен. Дүжүт ажаалдазынга сиген үезинде ажылдааным ышкаш бүгү күжүмнү салыр мен. Оон-биле бистиң кызыл туктуг колхозувустуң чедиишкиннерин улам быжыглаары болгаш көвүдедири дээш бодумнуң үлүг-хуумну киирбишаан, өске механизаторларны кыйгырдым.

Колхозчу эш К. Кунгаалайның чугаазындан

Бистиң колхоз хүн бүрүде-ле өзүп быжыгып турар-дыр. Ынчангаш мээң өөрүшкүм кызыгаар чок. СЭКП обкомунуң, облкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугун биске тывысканы мээң өөрүшкүмнү, ажылга соруктуумну улам өрү көдүрүп турар тур. Партия болгаш чазактың колхоз дугайында сагыш салыышкынының ачызы-биле бистиң амыдыралывыс экижээн. Бисте күш-хүнү долу үнелиг. Кижилер ынчангаш эң шудургу, идепкейлиг ажылдап турар. Мен кызыл туктуг Улуг Ленинниң адын чалаан колхозумнуң ат-алдары, чечектелиишкини дээш күш-ажылга бүгү күжүмнү бээр мен.

ХУРАЛ СООНДА БЕСЕДА

Шилчиир Кызыл тукту тывыскан соолунде эш Тока биле колхоз даргазы эш Середкин олар чугаалашканнар.

— Чаңынарда «Тиилелге» колхоз-биле чарыштыг болгай силер. Оонар чүү боор тур, эш Середкин?—деп эш Тока айтырган

— Көргүзүглер боттары чугаалап тур. Ленинчилер ашканнар деп көргүзүг чурагайлары сөглеп турарлар.

— Сиген белеткелинге ашкан тур силер. Сүтке канчалдыңар?

— Сүт дужаар планны 200 хуу ажыр күүсеттивис, саалдага база аштывыс.

— Дүкке канчалдыңар?

— Чүгле 320 килограммны дужаары арткан. Олар ам-даа элек.

— Эътке?

— Эътти ам 70 тонна дужаар бис. Ол колхоз чаа эгелеп турар.

— «Тиилелге» колхоз белен эвес улус болгай, аштырыптыңар, эш Середкин!

—«Тиилелге» шыырак-ла, а бистер база-ла амыр эвес болдур бис ийин, эш Тока. — деп эш Середкин чугаалаан.

«Дарганың чугаалааны шын. «Тиилелге» колхоз улуг чедиишкинниг бооруң чүректиң ханызындан күзээр бис. Ынчалзажок ол колхозка аштырбас бис»—деп колхозчулар даргазын деткип, оон-моон чугаалап, шилчиир Кызыл тукту көрүп, ону долганып чоруп турганнар.

МЕХАНИЗАТОРЛАР ОРТУЗУНГА МАССА-ПОЛИТИКТИГ АЖЫЛДЫ УЛАМ КҮШТЕЛДИРЕР

Колхоз тургузуун быжыглаар, көдээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдер дугайында Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың сагыш салыышкынынга харыы кылдыр көдээниң ажыл-ишчилери бо чылын социалистиг чер ажылының болгаш мал ажылының чаа көдүрлүүшкүнүн хандырар дээш боттарының күштерин болгаш чогаадыкчы энергиязын олче угландырып турар.

Партия организацияларының сорулгазы болза, көдээ ажыл-агыйның ажылдакчыларының күш-ажылчы болгаш политиктиг идепкейин баштаары, боттарының социалистиг хүлээлгелерин күүседиринче, дүжүт ажаап алыышкынын болгаш тараа белеткелдерин үлегерлиг чорударынче ону угландырары болур. Ам көдээниң коммунистериниң хүлээлгези болза, шуут ховуларга, бригадаларга ажылдаары, мурнакчыларның дуржулгаларын бүгү талалыг нептередири болур.

Көдээ ажыл-агый ажылдарын чорударының чедиишкини механизаторларның күш-ажылын шын организастаарындан хамааржыр. Ынчангаш жаткаларның, подборщиктерниң машинистери, комбайнерлер, трактористер, автомашиналарның чолаачылары болгаш өске-даа механизаторлар көдээниң партия организацияларының кичээнгейиниң төвүнге турар ужурлуг.

Масса-политиктиг ажыл күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге улуг рольду ойнап турар. Каа-Хем районнуң Ленин аттыг колхозунуң партия организациязы мал чемнериниң белеткелинде кижилерниң ортузунга агитас-массалыг ажылды калбарткан. Партия организациязының тус-тус звеноларда, бригадаларда быжыглаан агитаторлары сигенде колхозчуларның ортузунга беседаларны чорудуп хана солуннарны доктаамал үндүрүп келген. Колхоз мал чемин 1,5 чылга четчир кылдыр белеткеп алган.

«Өөк» совхозта партия эге организациязы сиген ажаап алыышкынында колхозчуларның ортузунга масса-политиктиг ажылды күштелдирген, ылангыя совхозтуң бригадаларында көскү агитация экижээн. Партия организациязының агитаторлары сиген ажаап алыышкынында бедик бүдүрүкчүлүг ажылдап турар силос комбайнының башкарыкчызы Беленков, чолаачы Каң-оол, трактористер Мокрецов, Кузнецов болгаш оон-даа өскелерниң ажылының дуржулгазын нептередип турарлар.

Ындыг болза-даа механизаторларның ортузунга масса-политиктиг ажылды калбартырында четпестер бар. Чаа-Хөл районнуң «Тиилелге» болгаш «Найырал» колхозтарында ажылдап турар механизаторлар ортузунда масса-политиктиг ажыл кудуу деңнелде турар. Сиген ажаап алыышкынында техника долузу-биле ажыглаттынмайн, чамдык таварылгада ажыл чок турар. Чаа-Хөл МТС-тиң директору эш Стихарев четпестерни узуткаар талазы-биле шиитпирлиг хемчегни албайн турар.

Бай-Тайга районнуң «Малчын», «Найырал», Улуг-Хемниң «Эйлиг-Хем», Ленин аттыг колхозтарының баштаар черлери болгаш ында партия организациялары механизаторларның негелделеринче кичээнгейни четпес салып турарлар.

Бедик бүдүрүкчүлүг техниканы ниитиниң ажыл-агыйының бүгү адырларынга таарыштыр тургузар херек. Тараа ажаап алыышкынының массалыг эгелээшкининге чедир сиген белеткелиниң планын күүседир дээш бүгү хемчеглерни алыры чугула.

Көдээниң ажыл-ишчилериниң, ылангыя механизаторларның ортузунга масса-политиктиг ажыл сиген белеткелиниң планын күүсединче, бо чылдың байлак дүжүдүн аңгылап ажаап алыр арга-биле чидириг чокка ажаарынче угланган турар ужурлуг. Мурнакчы механизаторларның арга дуржулгазын калбаа-биле нептередир херек. Ол чорук дүжүт ажаап алыышкынынга күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге база бир кол чүүл болур.

Көдээниң агитколлективтери боттарының ажылын хову турлагларынга, тараа шаңнарынга болгаш комбайн агрегаттарынга калбартыр ужурлуглар.

Дүжүт ажаап алыышкыны харысалгалыг ажыл. Ону чедиишкинниг шиитпирлеп болурунуң бүгү аргалары болгаш курлавырлары бисте бар.

Чөөн Сибирьге күчүлүг металлургия баазазын тургузар

ИРКУТСК. (СЭТА). Чөөн Сибирьниң бүдүрүкчү күштерин хөгжүдер талазы-биле конференциязынга кара металлургияның секциязы август 23-те ажылын үргүлчүлеп турган. Металлургия бүдүрүлгелерин хөгжүдериниң перспективаларының дугайында, металл бүдүрериниң эң-не дешпилгелиг аргаларын нептередириниң дугайында айтырыгны хуралдарга чугаалашкан.

СЭКП-ниң XX съездизиниң соонда эрткен үеде, геолог шинчилелдиң болгаш геофизиктиг ажылдарның калбарганының хараазы-биле Чөөн Сибирьге кара металлургияның чиг-эт баазазы калбарган. Амгы үеде ында демир рудалыг сес улуг район бар, ооң ниити үлетпүр курлавыры 4,5 миллиард тонна ажып турар. Ол чорук болза, чурттуң чөөн талазынга үшкү металлургия баазазын тургузар талазы-биле сорулганы шиитпирлээр дугайында бирги черже Чөөн Сибирьни идип үндүрүп турар. Келир үедеги металлургия бүдүрүлгелерин хуваап тургузарының, оларның кандыг күчүлерлиг болурунуң, оларны экономика талазы-биле үндезилээриниң айтырыгларынга холбашкан илеткелдер секцияларга болуп тургулаан.

Адырлар талазы-биле оон өске секцияларның киржикчилери экскурсиялап чоруп турганнар. Олар Иркутск ГЭС-тиң тудуунга баргылаан, Байкал хөлге чорааннар болгаш Байкалдың лимнологтуг станциязының ажылы-биле таныжып, «Байкал» деп портту көргеннер. Өске бир бөлүк аныяк сибирь хоорай Ангарскиге барып, ооң бүдүрүлгелеринге, чаа тудугларынга чорааннар.

Оон ыңай Иркутскиге хоорайның партия болгаш совет активи-биле, ажылчыннары-биле болгаш интеллигенциязы-биле көскү эртемденнерниң ужуражыышкыннары база болгулаан. Академиктер, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының корреспондент-кежигүннери, профессорлар конференцияның ажылын, Чөөн Сибирьниң экономиказының болгаш культуразының хөгжүлдезиниң келир үезин чугаалап бергилээннер.

Экскурсиялар болгаш конференцияның киржикчилери-биле ужуражыышкыннар уламчылаар.

Владимир хоорайның 850 чыл оюнга холбаштырган тураскаалды үндезилээн

ВЛАДИМИР. (СЭТА). Владимир хоорайның 850 чыл болган оюнга тураскааткан тураскаалды үндезилээринге холбаштырган, хөй муң кижи киржикчилиг митинг августуң 23-те Хосталга шөлүнге болган. Тураскаалды үндезилээринге холбаштырган митингиге хоорайның чурттакчылары-биле кады Москвадан, Ленинградтан, Ярославльдан, Горькийден, Ивановодан болгаш өске-даа хоорайлардан бүдүн чартык муң ажыг аалчылар база киришкеннер.

Колхозта полит-массалыг ажыл

Сүт-Хөл районнуң «Ишкин» колхозунуң партия организациязының коммунистери тус-тузунда партия даалгаларлыглар. Колхоз бүдүрүлгезинде оларны хуваап тургусканы: мал ажылында 8, тудуг ажылында 6, хову ажылында 3 кижи ажылдап турар. Колхоз бүдүрүлгезиниң тус-тус адырларында 48 агитаторлар доктаамал ажылдап турарлар.

Партия организациязы партияның ажык хуралдарын ай санында чорудуп, ол хуралдарга план ёзугаар шилип алган ажыл-агыйның болгаш партияның иштики ажылдарын, партийжи даалгаларның күүселдезиниң дугайында информастарны дыңнап, партбюро ээлчег чокка хүн-бүрүнүң негеттинип келген айтырыгларын шиитпирлеп турар. База агитаторларның чөвүлел хуралдарын өй-өйде эрттирип, полит-кижизидилгелиг болгаш агитас-массалыг ажылдарының планнарын дугуржуп, боттарының дуржулгаларын солчуп турар.

Илеткелчилер болгаш агитаторлар чыл эгезинден бээр чоннуң ортузунга 11 лекцияларны, 21 илеткелдерни, элээн хөй беседаларны, номчулгаларны чорутканнар. Ооң-биле кады чайгы үеде бижикти биче билир болгаш билбестерни өөредири-биле 16 культармейжилерни организастап тургускан. Кичээлдер чоруп турар.

Лекция, беседаларга агитаторлар үлетпүрнү болгаш көдээ ажыл-агыйны улам ыңай хөгжүдер болгаш ажылчы чоннарның материалдыг байдалын улам бедидер талазы-биле партия болгаш чазактың ап чорудуп турар чугула хемчеглерин ажылчы чоннарга калбаа-биле таныштырып, ол шиитпирлерни ажыл-херекке күүсединче колхозчу массаларның күжүн сырый эвилелдеп турар. Полит-массалыг ажылдарны чорударынга эштер О. А. Дозураш, О. Канчыыр-оол, О. И. Төмүр-оол, О. С. Бимба, О. Ш. Ламажаа, О. Х. Кудаш-оол болгаш өскелер-даа идепкейлиг киржип турарлар.

Ооң-биле кады партия организациязының көскү агитация ажылы доктаамал чоруп турар. Хана солун чыл эгезинден бээр 5 удаа, агит-хуудустар 75 удаа үнген, көргүзүг самбыразы 5 удаа, хүндүлел самбыразы 4 удаа чаартынган, оларга мурнакчыларның чедиишкиннерин демдеглеп, социалистиг чарыштың түңнелдерин чырыдып келген. Колхоз төвүнде (Ишкин-Аксы) болгаш Ак-Аксы бригада төвүнде ийи библиотекалар ажылдап турар. Чоннуң эртем билии бедээни-биле номга ынакшылы улгадып, номчукчуларның саны үргүлчү өзүп турар. Клубтуң ажылы элээн сегээн, оюн, концерт, кино доктаамал болуп, ону колхозчулар сонуургалдыы-биле көрүп турарлар.

Полит-массалыг ажылдың күштелгениниң түңнелинде колхозчуларның күш-ажылчы идепкейи бедип турар. Часкы тарылганы чогуур өйүнде планындан ажыр күүсеткен. Сүт саалдазы эрткен чылдың бо үезинге деңнээрге элээн бедээн. Сүт-бараан фермазында саанчы комсомолчулар Чечеймаа инек бүрүзүнден 700 кг сүттү, Норжунмаа 675 кг сүттү сагганнар. Олар чыл дургузунда инек бүрүзүнден 1000 кг сүт саап алыр дээн хүлээлгезин ажыр күүсединге бүзүрелдиг болуп турарлар.

Колхоз күрүнеге сүт дужаар хүлээлгезин август 5-те 101 хуу күүсеткен. Эът бүдүрерин көвүдедир дээш шиитпирлиг хемчеглерни ап, күрүнеге дужаар малдарны тускай семиртилгеде тургускан. Ол ажылды коммунист эш О. А. Дозураш удуртуп турар.

Ындыг болза-даа ажыл-агыйда четпестерниң барын миннир херек. Колхоз бо чылын дүк кыргылдазының планын ыракта чедир күүсетпээн. Бир хойдан 1,8 кг дүк алыр турган, бирги кыргылдада чүгле 1,1 кг дүктү алган бис. Тудуг ажылының темпизи кончуг оожум чоруп турар. Чамдык колхозчулар күш-ажылдың сагылга чурумун үреп турар.

Эрткен чылын-на колхозта эки шынарлыг клубту тудуп алган, аңаа турум кинону тургузар дугайында райкүүскомнуң культура килдизи аазааашкынны берип-ле турар, а херек кырында турум кино ам-даа чок.

Партия организациязының полит-массалыг ажылының ам-даа куду деңнелде турарын үстүнде четпестер көргүзүп турар.

О. ХУНА.
колхозта партия
организациязының секретары.

Доктааткан чурумга шупту кижилер чагырттыр ужурлуг

Бо чылдың майның 30-де, Чаа-Хөл районнуң Ак-Туруг көдээ Совединиң күүскому суурнуң бүгү чурттакчыларынга ылавыла күүседир шиитпир үндүрген турган. Ол шиитпирни ёзугаар колхоз суурунда бүгү инектерни чаңгыс аай кадатка киирер, ынчангаш колхозчуларның болгаш колхозтуң сиген, тараа, шөлдерин малга бастырбас деп чаңгыс аай чурум доктааттынган.

Ооң соонда суурда ажылчын, албан-хаакчыларның, колхозчуларның 300 ажыг инектери чаңгыс аай кадатка кирген. Оларны колхозчулар Сарыг-оол биле Сундуй-оол олар эки кадарып турарлар.

Ынчалза-даа ниитиниң доктаадып алган чурумунга чагыртпайн, боттарының инектерин кадатка киирбейн, оларга чоннуң тарып алган ногааларын, картофелин болгаш сиген шөлдерин чаза бастырып турар кижилер бар. Ылангыя коммунистер —колхозтуң мал эмчизи Васильев, школа директору Балчыр, уруглар бажыңының директору Семис-оол, колхозчу Аскак-оол олар безин ниити доктааткан чурумга чагыртпайн турарын колхозчулар эпчоксунуп турар.

Х. ХҮРГҮЛ-ООЛ.

ВЛКСМ-ниң 40 чыл оюнга уткуштур

Чөөн-Хемчик районнуң комсомолчулары болгаш аныяктары бүгү совет аныяктар-биле бир дөмей — ВЛКСМ-ниң XIII съездизиниң шиитпирлеринге сорук кирбишаан, комсомолдуң 40 чыл оюнуң байырлалынга күш-ажылчы чедиишкиннерлиг ужуражыр дээш улам-на чүткүлдүг ажылдап турарлар.

Колхозтарда-даа, албан болгаш бүдүрүлге черлеринде-даа аныяктар ажылдавайн турар черлер чок, а ол ышкаш районда бүгү-ле комсомолчулар ажылда болгаш өөредилгеде турар.

Мал ажылында 322, колхоз тудуунда 170, хову ажылдарының бригадаларында 420 комсомолчу-аныяктар бар болгаш оларның хөй кезии колхоз бүдүрүлгезиниң мурнакчылары апаргылаан.

Районнуң ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң бүгү-ле чедиишкиннеринде комсомолчуларның болгаш аныяктарның күш-ажылчы салыышкыннары бар. Колхозчу саанчыларның хөй кезии аныяктар. Ленин аттыг колхоз сүт саалдазының талазы-биле районда болгаш областа мурнакчы болуп, СЭКП обкомунуң болгаш облкүүскомнуң шилчир Кызыл тугун быжыы-биле тудуп турар. Ол артельдиң сүт-бараан фермаларында 18 аныяк саанчылар болгаш кадарчылар бар. Саанчылар Ламажаа, Диинмей оларның кайызы-даа инек бүрүзүнден 1100 литр сүттү сагган болгаш ВЛКСМ-ниң 40 чыл оюнуң байырлалынга алдар кылдыр инек санындан 1500 литр чедир сүттү саарын хүлээнгеннер.

«Искра» колхозта комсомолчу Шура Ооржак ам бир инектен-не 1190 литр сүттү саап алган. Ынчаарга Ленин аттыг колхозтуң аныяк саанчызы Монгуш Хүреш чүгле үш ай дургузунда ажылдааш, инек санындан-на 627 литр сүттү саап, районнуң мурнакчы саанчылары Хувискаал, Бак-Кара оларны социалистиг чарышка кыйгырган болгаш боду чыл төнчүзүнге чедир бир инектен-не 1000 ажыг литр сүттү саарын хүлээнген.

Школачы аныяктар колхоз бүдүрүлгезинге идепкейлиг киржип турарлар. Чайгы үеде оларның 13 бригадалары колхозтарга дузалажып ажылдаан. Ындыг бригадалар «Искра» колхозка 300 тонна сигенни, «Октябрь 40 чылы» колхозка 150 тонна сигенни белеткеп бергилээн.

«Октябрь 40 чылы», «Октябрь 30 чылы» колхозтарның комсомолчулары болгаш аныяктары боттарының күжү-биле клубтар тудуп эгелээн.

Кижи бүрүзүнге оназаштыр эът, сүт, саржаг бүдүрериниң талазы-биле АКШ-ты чедер сорулганы күүседир төлээде,—малга хөй чемнерни белеткээри болур. Ынчангаш районнуң комсомол организациязы комсомолчу-аныяктарның кукуруза өстүрер 9 звеноларын тургускан. «Коммунизмче орук» колхозта Бадан-оол, Суртаал-оол оларга баштаткан звенолар агроном эш Кононованың удуртулгазы-биле кукурузаны эң эки ажаап өстүргеннер. «Искра» колхозта кукурузаның үнүжү база-ла чаагай болуп турар.

Школаларны чаа өөредилге чылынга белеткээринге аныяктар үлегерлиг киришкен. Ылангыя Чадаананың № 1 школазының өөреникчилери ол школаны боттарының күжү-биле септеп, септелгеге үнзе чогуур акшаны камнап алганнар.

Амгы үеде тарааның байлак дүжүдүнүң ажаап алыышкыны эгелей берген. Маңаа бистиң комсомолчуларывыс болгаш аныяктарывыс бүгү-ле күштерин үндүрүп ажылдаарын шиитпирлеп алганнар. Комбайнерлер Моисеев, Быстан-оол болгаш оон-даа өскелер «С-8» комбайн-биле 500 гектар черниң тараазын ажаарын хүлээнгеннер. Колхозчу ховуларда тарааларның үнүжү дыка чаагай. Ону чидириг чокка ажаап алыры—бистиң хүндүлүг хүлээлгевис дээрзин көдээниң аныяк ажыл-ишчилери эки билип турарлар.

Район төвүнүң аныяктары колхозтарга база-ла дузалажып, шеф ажылдарынга идепкейлиг киржип турарлар. Күскү дүжүт ажаап алыышкынының үезинде комсомолчу путёвка-биле 150 кижини колхозчу шөлдерже ажылдадып үндүрер бис.

Ленинчи комсомолдуң 40 чыл оюнга аныяк кижи бүрүзү күш-ажылчы белектерлиг ужуражыр ужурлуг.

М. ХУНАЖЫК,
ВЛКСМ-ниң Чөөн-Хемчик
райкомунуң секретары.

Ховуларда концерт

Чаа-Хөл районнуң культура килдизи колхозтарның хову турлагаларынга концерт көргүзери-биле сес кижи составтыг агиткультбригаданы организастаан. Оларның баштайгы концерттери Ленин аттыг колхозтуң сиген белеткээр аныяктар бригадазынга, а ооң соонда «Бурунгаар» колхозтуң тараажыларынга болган. Олар Э. Лопсанның ойнааны «Ээлдек шыңгыраш», «Дүк салыр» деп танцыларны Т. Анисимова, М. Евтифыва оларның украин улустуң ырларын, В. Кунчун, К. Салчак оларның «Ырлаал сарыым», «Колхозчу кожамык» деп ырларын күүсеткениниң хөйнүң «Тайбың дээш» деп ырын көргүкчүлер сонуургааннар.

Бригаданың киржикчилери агит-хуудусту ийи удаа, база солуннардан делегей байдалының допчулалдарындан ыткыр номчулгаларны чоруткан. Аңаа М. Монгуш идепкейлиг киришкен.

Олар ам «Тиилелге», «Найырал», колхозтарының тараажыларында чоруп турар.

А. ДОНГАК.

Область төвү Кызылда чуртталга, культура-амыдырал болгаш албан черлериниң чаа-чаа тудуглары туттунуп, улам-на чаагайжыды сайзырап, өзүп турар. Чоокта чаа областың төп ажаалга каассазының тудуун дооскаш ажыглалга киирген.

Чурукта: Кызыл хоорайның Кочетов кудумчузунда төп ажаалга кассазының бажыңының ниити хевири.

Фото С. Телгер-оолдуу.

РЕДАКЦИЯГА ЧАГААЛАР

Яслиниң ажылы багай

Чаа-Хөл районнуң «Тиилелге» колхозунда уруглар яслизи багай ажылдап турар. Колхозчуларның уруглары изиг хүннерде кайы хамаан чок маңнажып чоруур болгаш автомашиналар алдында-даа оргүлаар. Ажаакчылар уругларны карактавайн оларны чедирип келген элээдилерге ажаадып турарлар. Яслиниң ажылдакчылары колхозчуларның уругларын арыг-шевер тургуспайн, чүгле боттарының уругларын аъш-чемгерери-биле кызыгаарлаттынып турарлар.

Ясли эртен 7 шакта ажыттынгаш, кежээ 6 шакта хагдынар ужурлуг турда, эртен орай ажыдып, кежээ эрте хаап турар. Уругларга үндүрген чемни ясли ажылдакчылары өскээр ажыглап турар фактылар бар. Чижээ, садыг эргелекчизи Очур-оолга бар-ла турган чигир-чимизин делгеп салгаш, ясли ажылдакчылары арага чээп ижип турарлар. Яли эргелекчизи Танзыкпан ажаакчылар Кукур, Кызыл-уруг, Хурагандай болгаш өскелер-даа боттарының ажылын харыысалга чок кылып турарлар.

К. МААДЫР-ООЛ.

Малчыннарның солуннарын чедирер

Барыын-Хемчик районнуң «Кызыл тараачын» колхозунуң бүгү малы чайгы одарларда турарлар. Баян-Кол, Ак, Кара-Чүрек Оорга болгаш оон-даа өске черлерде колхозтуң барык-ла бүгү малы чайлаглап турар.

Малчыннарның чагыткан солуннары болгаш сеткүүлдери келбейн турар. Ук чагылгаларны чедирер тускай кижиниң чогундан солуннар болгаш сеткүүлдер ферма эргелекчизиниң бажыңында ай-айы-биле чыглы берген чыдар.

М. БОЛАТ.

ШООЧАЛЫГ КЛУБ

Кунгуртугга клуб тургустунгандан бээр дыка үр болган. Ынчалзажок ында черле культураның одаа болур бичии-даа хевир чок. 9 ажыг чылдарның дургузунда ооң капитал септелгезин-даа кылбаан, чаның херимнеп, ногаанчытпаан. Ооң уламындан чайын ооң чанынга суурнуң инек, чылгызы девээлээр чер болу берген.

Клуб эргелекчизи Каазый, библиотекарь М .Сара олар боттарының хүлээлгезин багай күүседип, колхозчуларның ортузунга культура-массалыг ажылдар чорутпайн турар. Көдээ клубтуң ажылын экижидер дугайында Каа-Хем районнуң культура килдизи-даа, «Тере-Хөл» колхозта партия организациязы-даа тодаргай хемчеглерни албайн турар.

Д. КОЛ.

СЕПТЕЛГЕ ХОЖУДААН

Өвүр районнуң Хандагайтыда Культура бажыңының септелгезин чазын эгелээш, амдыгаа чедир үргүлчүлевишаан. Июнь айның эгезинде кылып эгелээн печкаларны июль айның төнчүзүнде арай боорда дооскан. Даштыкы ийи өрээлдиң септелгези чоокта чаа эгелээн.

Культура бажыңын септеп эгелээни-биле ында массалыг ажылдар шуут уттундурган. Ооң септелгезин дүрген доозар дугайында Культура бажыңының директору эш Кенгар-оолдуң сагыш салыр үези келбээн чүве бе?

М. ХОВАЛЫГ.

ХАРЫЫСАЛГАНЫ БЕДИДЕР

Бай-Тайга районнуң Кара-Хөлде кино механиги эш Санчы бодунуң хүлээлгезин багай күүседип турар. Кинону ол доктаамал үндүрбес. Чижээ, майда бирээни, июльде бир кинону үндүрген. «Чүге кино үндүрбес сен?» деп көрүкчүлер айтырарга, «даарта, соңгузу хүн көөр силер» деп мегелепкеш, кылаштап чоруй баар.

К. ХЕРТЕК

ЯСЛИ ХЕРЕК.

Улуг-Хем районнуң Ленин аттыг көдээ ажыл-агый артели районда улуг колхозтарның бирээзи. Ынчалзажок ында амдыгаа чедир уруглар яслизи тургустунмаан. Ооң ужурундан чаш уруглардыг хөй-хөй иелер колхоз бүдүрүлгезинге киржип шыдавайн турарлар болгаш хөй-хөй кижилер ажылдаза чогуур күш-хүнүн база күүсетпес ужурга таварыжып турарлар.

С. МАЧЫЛАЙ.

• • •

Сүт-Хөл районнуң «Чырык орук» колхозта яслини үш чыл мурнунда тургусса-даа ам-даа ажыглалга киирбээн. Ооң чылдагааны чүл дизе ында эдилел херекселдер чогунда. Ылангыя аңаа хереглээри-биле садып алган он демир орунналарны колхозчулар хуузунда эдилеп турар.

О. СОТПА.

Агрономнуң харыысалга чок ажылының түңнели

Өвүр районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң ногаа бригадазының ажыл-ишчилери чазын Кара-Дөргүн деп черге бир гектар капуста олуртуп тараан.

Чайның ортан үезинге чедир капустаның 1700 хире дөстери эки өзүп үнүп турган. Чай ортузундан соңгаар капустаның үнүжү саадап, курттуп эгелээн. Ол дугайын колхозтуң агроному эш Дыртыын-оолга чугаалап турда-ла эш Дыртыын-оол кандыг-даа хемчег албаан. Ам 700 хире капусталар дөстери аажок курттаан. Капусталарны курттуур зарыгдан камгалаары негеттинип турар.

Х. МААДЫР-ООЛ.

Автоматика—бо үениң техниказы

(Бүгү-эвилелдиң үлетпүр делгелгезиниң залдарында)

Автоматизация чүү чүвени болдурары—элбекшилгени бе, азы чаа хоозуралды бе? деп айтырыгны янзы-бүрү хевирлер-биле чугаалап турар чүүлдер буржуаз парлалгада улам-на хөйү-биле үнгүлеп турар. Капиталистиг делегейге ол дээрге өөрүнчүг эвес айтырыг болур. Амгы үеги буржуаз ниитилелге мурнакчы техниканың хөгжүлдези ажылдап турар ажылчыннарның санының кызырлырын болдурар, а ындыг болганда ажыл чокталыр чорук көвүдээр. Ооң-биле кады ажылчы массаларның улам ыңайгы хоозурааашкыны, саарылганың кризистери, экономика талазы-биле бууралашкыннар болгулай бээр.

Социализмниң байдалдарында херек оортан сыр өске, автоматизация күш-ажылды чиигедип, ооң бүдүрүкчүлүүн бедитпишаан, үлетпүр продукциязының, ооң иштинде улустуң хереглел бараанарының элбекшилиниң өзеринге дузалаар. Чогум-на улус ажыл-агыйының бүгү адырларынга мурнакчы техниканы нептереткенинге болгаш бүдүрүлге чорудулгаларын калбаа-биле автоматизастаанынга үндезилеттингеш бистиң чуртувуста ажыл хүнү кызырлып, үлетпүр продукциязының өртек-үнезиниң чиигеп, улустуң чаагай байдалы бедип келген.

1958 чылдың Бүгү-эвилел үлетпүр делгелгези ол дугайын тодаргайы-биле чугаалап турар. Автоматика дээрге, келир үениң техниказы болур деп мырыңай чоокта чаала улус ынчаар чугаалажып турган болза ам ону бо үениң техниказы—деп эрге ёзугаар адап турарлар.

«Машина тудуушкуну» деп павильоннуң залдарынга көрүкчүлер аар үлетпүрнүң кол-кол адырларының мурнакчы техниказы-биле таныжып турарлар. Металлургтар домен суугуларын автоматизастаарының метод, аргаларын ында көргүзүп турар. Делгег самбыраларында газтар базыышкынының, изиг үрдүрүүшкүнүнүң болгаш ооң шыгының температуразының, агаар чылыдыкчыларының ажылының автоматтыг таарыштырылгазының тургузуглары көргүстүнгүлээн. «Энергокара металл» трезиниң төлевилел-конструктор бюрозунуң схемазы ёзугаар ССРЭ-де бүгү улуг-улуг домен суугулар автоматчыттынгылаан. Ол чорук оларның бүдүрүкчүлүүн 7—8 хуу бедиткен, одаар чүүлдүң болгаш электроэнергияның чарыгдалын улуу-биле кызырган. 1000 кубометр хемчээлдиг чүгле чаңгыс домен суугуну автоматчыткан чорук чылда 9.000 чедир тонна коксты камнап алырын хандырып турар.

Келир үеги чаңгыс аай хевирниң металлургия комбинадының македин делгелгеге келген кижилер улуг сонуургал-биле көрүп турарлар. Ол улуг тудугну 600 ажыг гектар черге тудуп тургузар. Бүдүрүлге чорудулгаларын механизастаанының болгаш автоматчытканының түңнелинде аңаа чаңгыс ажылчынның ортумаа-биле эзилдирер шойу эң улуг америк заводтуунга деңнээрге барык ийи катап хөй болур. Амгы үеде бистиң чуртувуста, Карагандз районда ындыг гигантыны шагдала тудуп эгелей берген, ону улус «Казахстанның сорунзазы» деп ынакшыл-биле адап турар.

Чаңгыс аай хевирниң автоматчыткан 500 тоннаның мартен суугузунуң македи биче эвес сонуургалды хандыкшыткан. Ийи ындыг суугулар Алчевтиң металлургия заводунда ажылдап, автоматчытпаан суугуларга деңнээрге 7—9 хуу хөй металлды эзилдирип турар.

Чаа-Тула заводунда ажылдап, канны үзүктел чокка эзилдирип турар дуржулга-үлетпүр установказының модели көрүкчүлерниң онза сонуургалын хайындырган. Ол арганы ажыглалга нептереди бээрге кан эзилдирер бүдүрүлгелерниң дыка хөй цехтерин тудуп тургусканының хереэ чок апаар, күш-ажылдың байдалын чиигедир, металлдың шынарын экижидер, ооң тоглап үнер кезээн эвээжедир. Ол арганы эң чоокку үе иштинде элээн хөй өске-даа бүдүрүлгелерге ажыглап чоруткан турар. Чижээлээрге, Үзбектиң металлургия заводунда 200—200 миллиметр хемчээлдиг кески майыктарын үзүктел чок шуткудар дөрт дачырактарлыг установканы тудуп кылыры төлевилеттинген. Ол установка шакта 85 тонна каң майыктарны бээр.

Техниканың чаартыкчыларының дидим чогаадыкчы чаа-чаа тывыгларын совет энергетиканың залдарында делгеттинген экспонаттар тодарадып турар. Бистиң чуртувуста одалгалыг болгаш гидроэлектростанцияларның болгаш энергетиктиг системаларның ажылын башкарарынга автоматиканы болгаш телемеханиканы калбаа-биле хереглеп турары билдингир. Ол техниканы Сталинградтың, Братскиниң гидроэлектростанцияларының, 200 муң киловатт күштүг турбогенераторларының, улуг күштүг трансформаторларның макеттеринде, электростанцияларның болгаш четкилерниң ажылын башкарарын автоматизастаанынга болгаш телемеханизастаанынга хереглээн янзы-бүрү аппаратураларның экспонаттарында көргүскен. Совет энергетиканың чедиишкиннериниң дугайын делегейде бир дугааргы дош чара булгап чоруур аажок улуг шимчекчи болур «Ленин» ледокольдуң македи тодаргай херечилеп турар.

Бүдүрүлгени автоматизастаарының идеязы үлетпүрнүң янзы-бүрү адырларынче сиңнигип кирип турар. «Машина тудуушкунунга автоматчыдылганың болгаш технологиязының чаа-чаа аргалары» деп салбырның залдарында он үш аңгы аттарлыг шлиц валиктери белеткээр чаңгыс аай хевирниң автоматтыг шугумун делгеп тургускан. Ону Москваның «Кызыл пролетарий» деп станок тудар заводунга металл кезер станоктар төлевилээр эртем-шинчилел дуржулга институттуң тускай эртемниглери чогаадып кылган. Шугумну чылда 260 муң валиктер белеткеп үндүреринге төлевилээн, чылда 200 муң рубльдиң камналгазын ол хандырар.

Ол-ла салбырда эрги универсалдыг станоктарны чаа техниканың аргазынга таарыштырып модернизастаанының байлактыг дуржулгаларын база көргүскен. Ынчаарга модернизацияның эң-не дээре шынары болза «64415» деп металл кестирер станокка үндезилеп тургускан программалыг саннар-биле башкарар кылдыр таарыштырган металл кестирер үш координаттыг станок болур. Модернизастаттынган ол станокту машина кезектериниң кандыг-даа нарын кылыгларын чорулгада саннарны барымдаалап ылаптыг шын кылдыр белеткеп үндүреринге төлевилээн. Станоктуң машина кезектери белеткээр органының шимчээшкинин 00,2 миллиметр чуга сорунза лентазында бижип турар. Ол чорук башкарылга системазының ажылының ылаптыг шынын көргүзүп турары ол болур.

Электри-биле программалыг саннар барымдаалап станокту ажылдадырының үш координаттыг системазы ук айтырыгны эң-не таарымчалыг кылдыр шиитпирлээни ол.

Программа ёзугаар башкарар станоктарны тургускулаан чорук бүгү совет машина тудуушкунун техника талазы-биле улам ыңай дешпиреринге аажок улуг ужур-дузалыг. Ам машина тудуушкунунда улуг хуу-деңзигүүрнү ээлээн ажылдар болур чүгле массалыг эвес, а харын эвээш сериялыг болгаш тус-тус машина кезектери-даа бүдүрүп белеткээринге автоматчыттынган арганы калбаа-биле хереглей берген.

Ол ажылдарга автоматчыдылганы боттандырары—берге херек болуру билдингир. Кезектер бүрүзүнде—а оларны тус-тус, эвээш сериялыг кылдыр чүс-чүс муну-биле белеткеп үндүрүп турар—тускай технологтуг чорудулгалар болгаш тускай технологтуг карталар бар болур. Чижээ, Ленинградтың металлургия заводунда чартык миллион хире технологтуг карталар бар. Ындыг технологтуг чорудулгалар бүрүзүнге тускай программаны база чогаадып кылыр апаар!

Ол берге байдалдан уштунуп үнер арганы Ленинградчы инженер С. Митрофанов тыпкан. Чаңгыс аай хевирлиг кезектерниң технологтуг бөлүүн тургузарын ол саналдаан. Бөлүк бүрүзү комплексилиг кезектерге үндезилеттинген. Ынчангаш ам чүгле комплексилиг кезектерниң технологтуг чорудулгаларын ажылдап кылыр апаар. Ооң түңнели кайгамчык эки. Чамдык кезектерниң технологтуг чорудулгалары барык чүс катап эвээжээр. Ол чорук эвээш сериялыг болгаш тус-тус кезектерни бүдүреринге автоматчыттынган арганы хереглээрин хандырып турар. «Машина тудуушкунунуң» павильонунда делгег самбыраларының бирээзинде инженер Митрафановтуң аргазы көргүстүнген.

Инженер Митрафановтуң аргазын нептередир талазы-биле Ленинградтың улус ажыл-агый чөвүлели улуг ажылды кылып чоруткан.

Шуткулга болгаш дарганналга-пресс цехтериниң ажылын автоматчыткан чорук онза улуг ужур-дузалыг болган. Белеткел цехтеринге комплексилиг механизацияны болгаш автоматизацияны калбаа-биле нептереткен дудум-на механиктиг цехтерниң ажылы бичелеп турар болгай.

Эзилдириг-шуткулга бүдүрүлгезинде автоматизация амдызында баштайгы базымнарны кылган. Делгелгеге келген кижилер термореактивтиг чуктарның холумаандан чартык төгерик хевирлиг карттар кылыр автоматтар-биле, чиик шуткулга моделдерин болгаш бо үеги өске-даа машиналарны болгаш механизмнерни белеткеп турар автоматтар-биле таныжып болурлар. Ол автоматтар эзилдириг-шуткулга бүдүрүлгезинге автоматиканы нептередириниң калбак аргаларының барын бүрүн херечилеп турар.

«Станок тудуунуң» павильону металлдарны базыышкын-биле болбаазырадып ажылдаар автоматтыг машиналарын көргүскен. Барнаулдуң механиктиг пресстер заводунуң делгеп тургусканы машина кезектериниң демирлерин кестиреринге, хөндүреринге болгаш ээринге таарыштырган сес шпинделдиг пресс-автомат онза солун болуп турар. Ол заводтуң өске презинде ийи копчуг үнелиг чаа чүүлдерни көргүскен. Бирээде—кылыгларның электроимпульстиг фотосчетчиги. Пресстиң минута иштинде 32 катап хөделиринге таарыштыр тургускан ол счетчиктиң ужур-дузазы дыка улуг. Өске бир чаа чүүл—прессти автоматтың аргазы-биле доктаадыр тускай фото камгалакчы болур. Ол фото камгалакчы болза ажылчын кижини бүдүрүлге чорудулгазында бертинип кемдээр чоруктан бүрүнү-биле камгалап турар.

Дарганналга-пресс ажыл-агыйын-

Казах ССР. Челябинскиниң домна тудукчуларының кыйгырыынга харыылавышаан, «Казметалл-тудуг» трезиниң коллективи баштайгы казах домнаның металл конструкцияларын эптээрин октябрьда доозарын, а ноябрь 7-ге чедир ону оон бүгү цехтери-биле кады ажыглалга киирерин хүлээнген. Ол сорулганы чедишкинниг күүседир дээш демиселди олар калбартканнар.

Чурукта: Сергей Махонин.

Молдав ССР. Теленешт районда Сталин аттыг колхоз тараа кезерин районга бирле дугаарында дооскан болгаш тарааны күрүнеге садып кирипкен. Тараажылар боттарының аргаларын санап көргеш, 400 тонна тарааны күрүнеге киирерин көрген.

Чурукта: колхозтуң шаңында тараа арыглап турары. Бетин талазында колхоз даргазы В. В. Георгиу биле С. Ф. Желяп.

Москва. Профэвилелдериниң XII съездизиниң алдары дээш социалистиг чарыш Москваның И. А. Лихачев аттыг заводунда калбарган.

Чурукта: чарыштың мурнакчылары бригадир А. И. Зиновьев биле С. И. Голубовский.

Үшкү кварталдың бүдүрүлге планнарын хуусаа бетинде күүседир

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының төөгүлүг XX съездизиниң салган сорулгаларын амыдыралга боттандырбышаан, Кызыл хоорайның бүдүрүлге черлери бо чылдың чеди айларының планын 105,4 хуу кылдыр күүсеткеннер. Бүдүрүлге планын ажыр күүседири хамыктың мурнунда күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедиткениниң, бүдүрүлге черлеринге ажылчыннарның күш-ажылын организастаарын экижиткениниң түңнелинде чедип алдынган дээрзин онзалап демдеглээр херек.

Чүък сөөртүгүнүң планнарын автотранспорт конторалары чедишкинниг күүседип турар. 1958 чылдың эрткен чеди айларында автотранспорт черлери боттарының планнарын: тонна-километр талазы-биле 122,7 хуу, тонна талазы-биле —160,7 хуу күүседирин чедип алганнар. Элээн хөй автоажыл-агыйлар техниканы ажыглаарын экижиткен, чолаачыларның, слесарьларның, күш-ажылының бүдүрүкчүлүүн бедиткен, чүък сөөртүлгезиниң чарыгдалдарын чиигедирин хандырган.

Бо чылдың эрткен чеди айларының дургузунда хоорайның автотранспорт контораларының чолаачылары 146,6 муң литр бензинни камнап алганнар. Дүжүт ажаап алышкынын кыска хуусаада чидириг чок чорудар, Төрээн чуртка хөй тарааны белеткеп бээр дээш көдээниң ажыл-ишчилериниң демиселинге дузалаар талазы-биле Кызылдың чолаачыларының чөвүлел хуралын чоокта чаа организастап эрттирген. Чөвүлел хуралдың киржикчилери—чолаачылар, слесарьлар, токарьлар тараа дээш бүгү улустуң демиселинге боттарының төлептиг салышкынын киирерин хүлээнгеннер.

Хоорайда чамдык бүдүрүлге черлери ай бүрүзүнде бедик орулгалыг ажылдап, продукцияның шынарын экижидип, бот-үнезин улам чиигедип, ассортиментизин көвүдедип турар. Чижээ, Кызылдың ыяш заводу, дааранылга комбинады, область типографиязы боттарының бүдүрүлге планнарын бо чылдың эгезинден бээр ай бүрүзүнде ажыр күүседип келгеннер. Үстүнде бүдүрүлге черлериниң ажылчыннары, инженер-техниктиг ажылдакчылары чылдың бүдүрүлге планын хуусаа бетинде —Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 41 чыл оюнун байырлалынга чедир бүрүн күүседирин хүлээнип алган шудургу ажылдап турарлар. Автотранспорт черлериниң иштинден көдээ ажыл-агыйлыг транспортунуң автобаазазының коллективи эң мурнакчы ажылдап, СЭКП хооркомунуң болгаш ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң күүседикчи комитединиң шилчирир Кызыл тугун үш кварталдарның дургузунда быжыы-биле тудуп турар.

1958 чылдың үшкү кварталының бүдүрүлге планнарын хуусаа бетинде ажыр күүседир талазы-биле чугула болгаш харысалгалыг сорулгалар Кызылдың бүдүрүлге, тудуг болгаш автотранспорт черлериниң мурнунда туруп турар. Чүге дээрге, эрткен чылдарның практиказындан алгаш көөрге, чылдың үшкү кварталының планын чедишкинниг күүсеткен бүдүрүлгелер чыл планын хуусаа бетинде күүседир, а үшкү кварталдың планын четпес күүсеткен бүдүрүлге, тудуг, автотранспорт черлери чыл планын чедир күүседип шыдавайн, үзеринге чедип турган.

Ындыг болза-даа үшкү кварталдың бүдүрүлге планнарын хуусаа бетинде долдур болгаш ажыр күүседир дээш социалистиг чарышты хоорайның чамдык бүдүрүлге, тудуг, транспорт черлеринде четпес организастап турар. Кызылдың аъш-чем комбинады июль айның планын чүгле 87,5 хуу, септелге-механика заводу—87,9 хуу күүсеткеннер. Бо ийи бүдүрүлге чери чүгле июль айда безин 197 муң рубльдиң продукциязын чедир бербээннер. Облпотребсоюзтуң автотранспорт конторазы июльдуң планын чүгле 80 ажыг хуу күүсеткен.

Хоорайда тудуг черлеринде үшкү кварталдың баштайгы айы болур июльдуң планын чүгле облпотребсоюзтуң тудуг конторазы күүсеткен. Ылангыя, областа эң улуг тудуг организациязы болур «Тыва тудуг» трези июльдуң планын чүгле 84,9 хуу күүсеткен. Ооң кол чылдагааны чүдел дизе, тудуг объектилеринде ажылчыннарның күш-ажылын четпес организастаан, ында күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, тудугжуларның таарымчалыг ажылдаарынга байдалдарны тургузар, тудуг ажылдарының бот-үнезин чиигедир дээш демиселди дыка кошкак чорутканында. Тудуг трезиниң эргелели (эш Харламов) июль айда план күүсеттинмээн чоруктан чогуур түңнелди үндүрер болгаш үшкү кварталдың планын хуусаа бетинде күүседиринче угланган бүгү-ле болдунар хемчеглерни ап чорудар ужурлуг.

Күрүне планын, продукцияның ассортимент талазы-биле планын күүседири—бүдүрүлге бүрүзүнге хоойлу. Ындыг турбуже, бо чылдың баштайгы чартыында чамдык бүдүрүлгелер ылаңгыя продукцияны ассортимент аайы-биле бүдүрериниң планын күүсетпейн барган. А продукция бүдүрериниң планында бо чугула көргүзүгнү септелге-механика заводу июльда база-ла четпес күүсеткен. Ол ышкаш ындыг байдал колбаса фабриказында, ыяштан нарын эт-херекселдер кылыр фабрикада бар болуп турар.

Чамдык бүдүрүлге черлериниң экономиказының айтырыгларынче оларның удуртукчулары болгаш ында партия эге организациялары чогуур кичээнгейни угландырбайн келген. Ол чорук продукцияның бот-үнезин чиигедир планны күүсетпезинге чедирип турар. Чижээ, Кызылдың сүт заводу продукцияның бот-үнезин чиигедириниң планын күүседирден, харын улгаттырган, ийиги кварталда 80 муң рубль карыгалыг болган. Ол ышкаш Кызыл АТК-зы орулга планын 406 муң рубльга чедир күүсетпээн, чүък сөөртүлгезиниң бот-үнезин баштайгы чартык чылда 234,4 муң рубль чедир улгаттырган.

Бо чылдың үшкү кварталында бүдүрүлге планнарын чедишкинниг күүседир төлээде, үлетпүр бүдүрүлге, тудуг болгаш автотранспорт черлериниң удуртукчулары бүдүрүлге ажыл-чорудулгазының чедишкининиң шиитпирлиг чүүлү болур күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринче хүн бүрүнүң кичээнгейин угландырар ужурлуг. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер планны күүсетпейн чыткаш, бүдүрүлге планын кандыг-даа бүдүрүлге чедишкинниг күүседип шыдавас. Бо эң чугула көргүзүгнүң талазы-биле ыяштан нарын эт-херекселдер кылыр фабрика болгаш хоорайның сүт заводу чедир күүсетпейн барган. Үшкү кварталдың баштайгы айында күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер планны харын-даа үш бүдүрүлге черлери: аъш-чем комбинады, септелге-механика заводу, хоорайның далган дээрбези чедир күүсетпээн болуп турар.

Хоорайда чамдык бүдүрүлге черлери күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер планны ажылчыннарның санын сметада көрдүнгенинден көвүдедип тургаш күүседир хоралыг практика ам-даа узуткаттынмаан дээрзин демдеглевейн барып болбас. Ыяштан нарын эт-херекселдер кылыр фабрика ажылчыннарының санын планда көрдүнгенинге удур 16,9 хуу көвүдедип тургаш, ам күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн «бедидип» алган болуп турар, ооң түңнелинде ажыл төлевириниң фондузун 26,9 хуу кылдыр июль айда ажыр чарыгдаан. Хоорайның чамдык бүдүрүлге черлериниң саң-хөө ажыл-чорудулгазында шак ындыг аарыглыг чорук-биле моон соңгаар канчап-даа эптежип болбас.

1958 чылдың июль айда хоорайның бүдүрүлге черлериниң ажылының үстүнде чамдык кол-кол түңнелдеринден алгаш көөрге, чамдык бүдүрүлге черлери үшкү кварталдың планын күүседир дээш демиселди амга чедир ёзулуг организаставаан болуп турар. Чамдык бүдүрүлге черлериниң ажыл-чорудулгазында бар четпестерни узуткаар, үшкү кварталдың планын хуусаа бетинде күүседирин хандырар төлээде, бүгү ажылчыннарның ортузунга социалистиг чарышты улам-на калбартыры эргежок чугула. Ниити план күүселдезинге меңээргенгеш, чамдык ажылчыннарның четпес ажылдап, боттарының хүн нормаларын чедир күүсетпейн турары ындыг фактыны канчап-даа оюп эрттип болбас. Бүдүрүлге черинде ажылчын бүрүзү бодунуң нормазын хүн бүрүде чедир болгаш ажыр күүсеткен турарын чедип алыры бүдүрүлге черлериниң удуртукчуларындан, ында партия, профэвилел организацияларындан негеттинип турар.

Ону чедип алырда хамыктың мурнунда мурнакчыларның дуржулгазын калбартыры, чогаадыкчыларның болгаш чаартыкчыларның хүрээлениң өстүрери, чарышты ажылчыннарның ортузунга ёзулуг организастаары эргежок чугула. Бүдүрүлге черлериниң ажыл-чорудулгазын улам экижидеринге бүдүрүлге чөвүлел хуралдарының ролюн бедидери, ажылчыннарның ортузунга масса-политиктиг ажылды бедик деңнелге тургузары—бо чылдың үшкү кварталының бүдүрүлге планын чедишкинниг күүсединге чугула рольду ойнаар.

Л. ШУТОВ,
СЭКП Кызыл хооркомунуң инструктору.

да автоматиканы нептереткениниң дуржулгазын көргүскен экспонаттарның аразында дарганналга-пресс дерилгезиниң Азов заводунуң металлды базып кестирер автомадын, Таганрогтуң «Металлист» деп заводунуң кадаг-шопту, ээрил бөргү кылыр автомадын болгаш өскелерни-даа көргүзүп делгээн.

Аар үлетпүрнүң хөмүр даш, нефть, газ бүдүрүлгелеринде болгаш өске-даа адырларында автоматизацияны ажыглаары чыл бүрүде-ле калбарып турар. Шахталар иштинден хөмүр даш үндүрерин механизастааның болгаш автоматчытканың, нефть тывыжының скважиналарының ажылында телемеханиктиг контрольду, чер адаанда скважиналарны автоматтыг арга-биле сеп-тээриниң аргазын көрүкчүлерге делгелге таныштырар. Ставрополь—Москва аразында газ дамчыдылгазының шугумунда автоматчыдылга тускай самбырада делгеттинген.

Химия үлетпүрүнде автоматчыдылга онза чугула ужур-дузалыг болуп турар. Дыка хөй янзы-бүрү приборларны болгаш аппараттарны автоматчытканың «Химия үлетпүрү» деп павильонда көргүскен. Оларның аразында газ холуксаада болгаш агаарда янзы-бүрү газтарның хемчээлин тодаргайлаар автоматтыг газоанализаторлар, водород ионнарының хемчээлин тывар приборлар, эзилдириглерниң чарыгдалын болгаш хоюун таарыштырар регуляторлар бар. Химия бүдүрүлгезинде дистанцияларның ажылын башкарар болгаш контрольдаар үлетпүрнүң телевизилиг установкаларын, автоматчыттынган күгүрзүг кислота цехин, синтетиктиг каучуктуң автоматчыттынган бүдүрүлгезин болгаш өскелерни-даа көргүскен.

Үе-үеде чорудар химиктиг чорудулгаларда программалыг башкарылганың системазы янзы-бүрү химия бүдүрүлгелерин автоматчыдарынга онза чугула ужур-дузалыг. Ол система болза чорудулгалар болуп турган үеде температураны бодула таарыштырып база үени бадырымдаалап таарыштырган программа ёзугаар чамдык ажылдарны автоматтыг арга-биле башкарып турар.

Автоматизацияны нептередип чорударының ажыктыының дугайы делгелгениң дыка хөй самбыраларында көргүстүнген. Чижээ, ишти хос резин кылыгларны үзүктел чокка бүдүрер чаа аппаратты хереглээниниң түңнелинде бүдүрүлге шөлүнүң бир дөрбелчин метриндеп алыр продукция 3,3 катап, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү 4,5 катап бедээн, 22 тус-тус вулканизаторларны хостаан, бустуң чарыгдалын 8 катап болгаш суг чарыгдалын 12 катап кызырган.

Автоматизацияның улуг ажыктыы улус ажыл-агыйының өске бүгү адырларында, ооң иштинде чиик болгаш аъш-чем үлетпүрүнде—саазын болгаш ыяш болбаазырадыр бүдүрүлгелерде, ыяш болгаш балык үлетпүрүнде илереп турар.

Бисте ол бүгү болза совет кижиниң өзүп турар материалдыг болгаш культурлуг негелделерин эң улуг хемчээлдиг-биле хандырарының сорулгаларынга дүүштүр боттанып турар.

Ф. РЕУТОВ.

Аас-кежиктиг, чаагай оруктарже!

Августуң аяс, каан хүннериниң бирээзи—эрткен субботада облкүүскомнуң бажыңының чанынга чемоданнарлыг, чүктег рюкзактарлыг аныяк оолдар, кыстар белеткенген турганнар. Ол болза бистиң делгем Төрээн чуртувустуң улуг-улуг хоорайларында дээди өөредилге черлеринче баар он-он аныяк оолдар, кыстарны үдеп, аъткарып турганы ол.

Алдан беш кижи областың район бүрүзүнден келгилээн. Дээди өөредилге черлеринче баарларның ада-иелери, акы-дуңмалары, башкылары, эш-өөрү аас-кежиктиг, чаагай орукче чорууурларны үдээри-биле база чедип келгеннер.

Келир үениң тускай эртемниг кадрларының хөй нуруузу—тыва студентилер. Чаа отрядтың бөлүү Москваның, Красноярскиниң, Новосибирскиниң, Томскиниң, Иркутскиниң, Барнаулдуң, Ленинградтың болгаш өске-даа хоорайларның дээди өөредилге черлеринге баргылаар.

Кызылдың № 2 тыва ортумак школазының онгу клазын эки болгаш кончуг эки доосканнар: Александр Баир Москваның көдээ ажыл-агыйның механизация болгаш электрофикация институдунга, Соколов Каадыр-оол, Кинсаң Кызыл-оол—Тимирязев аттыг көдээ ажыл-агый Академиязынга, Даваа Майышкак—Ветеринария Академиязынга, Кызылдың № 3 ортумак школазын база эки болгаш кончуг эки дооскан Инэсса Сапогова, № 2 тыва ортумак школаны чедишкинниг дооскан Монгуш Чечен олар Москвада аъш-сүт үлетпүрүнүң технология институдунга өөренип кирерлер. Оон ыңай Красноярскиниң ыяш-техниктиг институдунга беш кижи, Алтайның көдээ ажыл-агый институдунга алды кижи барып өөренирлер. Новосибирск хоорайда Сибирьниң инженер-тудуг институдунче Чадаана сумузунуң ортумак школазын мөңгүн медаль-биле дооскан Валерий Ондар, база бышкан билигниң аттестаттарын алгылаан Тумат Алдай-оол, Сарыглар Серекей, Александр Иргит болгаш оон-даа өскелер барганнар. Каа-Хем районнуң Сарыг-Сеп ортумак школазын мөңгүн медаль-биле дооскан аныяк кыс Ланчикова Москваның Крупская аттыг башкы институдунга өөренир аас-кежиктиг болган. Тус-тус институттарже барган өөреникчилерниң санын болгаш ат-фамилиязын оон-даа хөйнү адап болур.

Кызыл-Абаканның дөрт автобустары чысваалдыр тургулапканнар. «Эки өөреникчер», «Комсомолчу ат-алдарынарны ышкынмаңар», «Совет студент деп чаагай атты бедик тудуңар» дээн ада-иелерниң, акы-дуңмаларның, эш-өөрнүң өөрүшкүлүг болгаш идегелдиг чылыг чагыг сөстери оон-моон улажып турган.

Автобустарны долдур олургулапкан студентилерниң отрядының чаа бөлүү холдарын чайып, төрээн хоорайы-биле, үдекчилери-биле байырлашкаш, чорупканнар.

Чурттуң дээди өөредилге черлеринге өөренири-биле Тыва областан аныяк оолдар, кыстарның хөй бөлүүн чорудуп турар чорук болза областың ажыл-агыйын улам сайзырадырынга янзы-бүрү тускай эртемниг кадрларны белеткээр дугайында партияның болгаш чазактың ада сагыш салышкынының база бир херечизи болур.

Чурукта: Студентилерниң аъттаныып турары.

Сөзү **Д. Енданныы.**
Фотозу **С. Телгер-оолдуу.**

Номчукчуларның дыңнадып турары

Чаа-Хөл районнуң «Бурунгаар» колхозтуң тудугжулары ында школаның өөреникчилеринге таарымчалыг ийи өрээл чунар бажыңны тудуп берген.

Н. ХЕМЕР-ООЛ.

* * *

Эрзин районнуң Мөренде эш Туваа-Ху директорлаан чеди чыл школазы күрүне хандырылгазынга турар өөреникчилерге чаа интернатты тудуп берген. Интернатты кылырынга суурнуң чурттакчыларының шефтээшкини улуг дузаны чедирген.

Ш. СЕРЭЭДАР.

* * *

Сарыг-Сеп МТС-те коммунист Ларинниң удуртканы тудуг бригадазы үш айларның дургузунда дөрт чуртталга бажыңнарын тудуп дооскан. Ыңчаарга ам удавас 2 чуртталга бажыңы ажыглалга кирер.

Ч. АРАПЧОР.

* * *

Улуг-Хем районнуң Жданов аттыг көдээ ажыл-агый артелинде школаның өөреникчилери төрээн колхозунга дузалап, 5500 ажыг саманны, 1600 тууйбуну белеткээннер.

К. САНДЫЙ.

ЧЕР БОЛГАНДАН ДОПЧУ МЕДЭЭЛЕР

БАРЫЫН-ХЕМЧИК. «Большевик» колхозтуң яслизинде уруглар 90 чедип турар. Ооң эргелекчизи О. Долума, кижизидикчилер Х. Көк-кыс, С. Деңзинмаа, С. Дагбыр олар эки ажылдап, ада-иелерге мактаттырып турар. Яслиниң арыг-шевери, хандырылгазы багай эвес тургустунган.

ТЕС-ХЕМ. Аңныыр сезонунга белеткел эгелээн. Тайгаларда кол оруктарның берт черлерин арыглап турар. Дөрт өртээлдерде аңчылар хонар бажыңнарны кылган. Октарны, дары, коргулчунну, херектиг өске-даа чүүлдерни район төвүнде эккеп алган. Белеткелдер конторазы аңчылар-биле керээлерни чарып эгелээн.

УЛУГ-ХЕМ. Хайыраканда медпункт кышка белеткелин дооскан. Капитал септелге-биле соңга чаактарын, рамаларын, печкаларын чаартканы, крышалаан, шалаларын дозулаан. Кыжын оттуларынга четчир 70 кубометр ыяшты эккеп дүжүрүп алган.

ТАҢДЫ. «Революцияның чалбыыжы» колхоз келир чылдың дүжүдүнге чайгы болгаш күскү аңдарылга-биле 5900 гектар чер белеткээр планныг. Ам херек кырында алды муң гектарны белеткээн. «ДТ-54» тракторларның башкарыкчылары Бузьмин—622, Бозлитин—500 гектарны аңдарганнар.

Чоннуң чизе бүрүткелинге белеткелде четпестерни узуткаар

Чоокта чаа ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели чурттакчы чоннуң чизе-бүрүткелинге белеткелдерде четпестерни илереткен болгаш ол четпестерни узуткаарын чер-чер Советтеринге хүлээткен. Чизе-бүрүткел болза улус ажыл-агыйжы болгаш политиктиг улуг ужур-дузалыг, чурттуң амыдыралында чугула болуушкун болур.

Чурттакчы чоннуң Бүгү-эвилел чизе-бүрүткелин чорудары баш бурунгаар улуг белеткелдерни негеп турар. Амгы үеде областың районнарында болгаш хоорайларында чурттакчылыг черлер тодараттынган болгаш кудумчуларның аттары, бажыңнарның дугаарлары чурумчуттунган. Көдээниң чурттакчылыг черлериниң база хоорайларда бажыңнарның бүрүткели кылдынган.

Үстүнде даңзыларны ажыглавышаан, Төп статистика эргелелиниң районнарда болгаш хоорайларда инспекторлары район болгаш хоорай бүрүзүнүң девискээрин чизе-бүрүткелди чорудар аайы-биле тус-тус санажылга, инспектор участокталарынга, бүрүткел салбырларынга чарган.

Облаcта чизе-бүрүткелди чорударынга: санакчыларга, контролер-инструкторларга, чизе бүрүткел салбырларының эргелекчилеринге болгаш оларның дузалакчыларынга ниитизи-биле 500 кижи киржир.

Чоннуң чизе-бүрүткелин чорударынга белеткел ажылдарын чамдык черлерде четпес чорудуп турарын демдеглээр херек. Ылангыя Кызыл, Туран, Шагаан-Арыг, Чадаана хоорайларда болгаш Сарыг-Сеп, Хову-Аксы, Бай-Хаак суурларда чуртталга бажыңнарының дугаарлары ам-даа чурумчуттунмаан. Ылангыя Кызылда 300 ажыг бажыңнар дугаар чок болуп турар. Хоорайның чамдык кудумчуларының аттары, чамдык бажыңнарының дугаарлары өскерилген, ынчалзажок хоорайның шагдаа салбыры аңаа холбаштыр хамаатыларның киир бижидилгезин чаартпаан. Бо айтырыгның талазы-биле хоорай Советизи каш удаа шиитпирни үндүрүп келген, а оларның күүселдези кончуг оожум чоруп турар.

Чоннуң чизе-бүрүткелин чорударынга Бии-Хем районнуң күүскому болгаш Туранның хоорай Совети кошкак белеткенип турар. Туран хоорайда бажыңнарның дугаарлары чурумчуттунмаан, ылангыя хоорайның Кызыл партизан, Совет, Комсомол, Колхозчу, Пролетар деп аттыг кудумчуларының бажыңнарында чаа дугаарларны аскан, ынчалза-даа дыка хөй бажыңнарның эргиг дугаарлары чаартынмаан, а чамдык бажыңнар эрги, чаа ийи дугаарлыг болуп турар. Хоорай Совединиң тургузуп алганы хоорай картазында частырыглар кончуг хөй. Хамааты Ф. Шахматовту шагдаа чери № 18 бажыңда чурттап турар деп паспортунда бижээн, херек кырында оон бажыңының дугаары 30, а хоорай Совединиң картазында ол бажыңның дугаарын 37 деп демдеглээн. Бо ышкаш чижектерни хөйнү көргүзүп болур.

Ооң-биле чергелештир чамдык хамаатыларның бажың дептерлеринде өг-бүлениң бүгү кежигүннерин четчези-биле киирбес чорук кайы хөй болуп турар.

Чамдык көдээ Советтер хамаатыларның учет бижиинче чогуур кичээнгейни салбайн турарлар. Бии-Хем районнуң Өөк көдээ Совединиң ажыл-агый дептеринде бо чылын төрүттүнген 86 уругларның чаңгыс-даа киир бижиттинмээн, өлген кижилер даңзызында четчези-биле ушта бижиттинмээн.

Мындыг чижектерни өске-даа черлерден көргүзүп болур.

Областа статистика органнарының болгаш чер-чер Советтериниң хүлээлгези болза, чоннуң чизе-бүрүткелин чорударынга белеткел ажылдарында четпестерни дарый узуткаары болур.

Хоорай, район, суур болгаш көдээ Советтерниң чанында тургускан чизе-бүрүткел талазы-биле тускай комиссияларның ажылынга база-ла даянмайн турарлар.

Бии-Хемниң райкүүскому биле Туранның хоорай Совети тускай комиссияны тургускаш, ооң ажылын удуртпайн турарлар. Ук комиссияны удуртуп турар райкүүскомнуң даргазының оралакчызы эш Хомутов комиссияның кежигүннерин чаңгыс-даа чыгбаан, а комиссияның даргазынга соңгаан эш Зотов ындыг комиссияның тургустунганын безин билбес болуп турар.

Чизе-бүрүткелди чорударынга дузалаар комиссияны (даргазы эш Кочетков) Кызылдың хоорай Совети база тургускан. Ынчалзажок оон кылган тодаргай ажылы көзүлбейн турар.

Мындыг байдал-биле моон соңгаар эптежип болбас херек. Ажылчы чоннарның ортузунга чизе-бүрүткелдиң политиктиг ужур-дузазының дугайында тайылбыр-массалыг ажылды калбартырынче кудумчуларның аттарын болгаш бажыңнарның дугаарларын чурумчударында четпестерни узуткаарынче комиссияларның ажылын угландырары чугула.

Чизе-бүрүткелдиң сорулгазының дугайында тайылбыр-массалыг ажыл областың районнарында болгаш хоорайларында кошкак чоруп турар. Август 15-ке чедир облаcка ниитизи-биле бо айтырыгга хамаарыштыр чүгле 10 лекциялар, солуннарга 9 чүүл үнген. Кызылга Бии-Хем, Каа-Хем, Тес-Хем болгаш Барыын-Хемчик районнарга чоннуң чизе-бүрүткелиниң дугайында чаңгыс-даа лекция болбаан.

Чизеге чедир хуусаа ам-даа ырак-ла болгай дээш чамдык партия, совет органнарның бо чугула ажылды үнелеп көрбейн турары-биле тайылбыр-массалыг ажылдың кудуу деңнелде турарын тайылбырлап болур. Ол шын эвес.

Чурттакчы чоннуң Бүгү-эвилел чизе-бүрүткелинге холбашкан тайылбыр массалыг ажылдың кол формазы болза кижилерниң ажылдап, чурттап турар черлеринге лекцияларны, консультацияларны, беседаларны чорудары болур.

Лекцияларга болгаш беседаларга совет улустуң материалдыг чаагай чоруун бедидер дээш партия болгаш чазактың ап чорудуп турар хемчеглерин, бистиң чуртувустуң, база областың болгаш тус-тус районнарның экономиктиг болгаш культурлуг амыдыралында улуг чаартылгаларны калбаа-биле ажыглаары чугула.

Партия организацияларының шиитпирин ёзугаар районнар төптеринге агитбригадаларны тургускаш, оларны чурттакчылыг ырак черлерже чорудар херек.

Көскү агитацияның бүгү хевирлерин ажыглап, культура бажыңнарынга, библиотекаларга, бүдүрүлге черлериниң кызыл булуңнарынга чизе-бүрүткелге холбашкан фотовитриналарны, монтажтарны азары чугула.

Областың бүгү хөй-ниитизиниң кичээнгейи чизе-бүрүткелге белеткел ажылдарынче хаара туттунган турар ужурлуг. Чүгле ынчан бо чугула ажылды частырыг чокка, кыска үеде организастыг эрттирип болур.

А. КАН,
чизе бүрүткел талазы-биле улуг экономист.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының тускай онза сессиязы

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). КНО-нуң Кол Ассамблеязының тускай онза сессиязының август 21-деги хүндүскү хуралы араб чурттарның төлээлериниң ажылдап кылганы резолюцияның төлевилелин бүгү араб-азия бөлүүнүң төлээлекчилери быжыр чугаалажып турганы-биле холбаштыр биче озалдап эгелээн.

Суданның даштыкы херектер министри Мухаммед Махгуб бүгү он араб күрүнелерниң (Ирак, Иордания, Ливан, Ливия, Марокко, Сауд Аравиязы, Судан, Тунис, КАР болгаш Йемен) өмүнээзинден резолюцияның чаа төлевилелин киирген. Ливанга болгаш Иорданияга хамаарыштыр Уставтың сорулгаларын болгаш принциптерин деткиириңге дузалаар, ынчангаш ол ийи чурттардан даштыкы шериглерни эң дүрген үндүреринге идиг бээр практиктиг базымнарны кылырын бо төлевилел КНО-нуң чиңгине секретарынга саналдап турар. 1958 чылдың сентябрь 30-ден оралтатпайн байдал дугайында илеткелди чиңгине секретарь киирер ужурлуун резолюцияның төлевилели көрүп турар.

КНО-да төлээлеттирген бүгү араб чурттар, а ол ышкаш бо организацияда ам-даа төлээлеттирбээн араб тар резолюцияның бо саналдаттынып турар төлевилелин бир эп-сеткилдиг деткип турарын Суданның даштыкы херектер министри онзалап демдеглээн. Бо төлевилелди база бир эп-сеткилдиг деткииринче Кол Ассамблеяның бүгү кежигүннерин ол кыйгырган.

Оон соонда Норвегияның төлээлекчизи санал бергеш, араб чурттарның киирген резолюциязының төлевилелин «чедилерниң» резолюциязының төлевилелиниң мурнунда бадылаашкынга киирген турарынга ооң төлээлери удурланмайн турар деп медеглээн.

Норвегияның төлээлекчизиниң соонда сөс алгаш, АКШ-тың күрүне секретары Даллес Ливанче америк шериглерни «биче улустарга тайбынны хандырып бээр» дээш чоруткан чүве дээр бадыткалын база дагын чулчуруп турган. Ынчаарга Кол Ассамблеяның кежигүннериниң хөй нуруузу АКШ-тың база Англияның Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкте агрессиязын дорт азы элдээрти буруу шапканын барымдаалааш, Даллес АКШ-тың үүлгедиглерин «идеалдыг хемчег» кылдыр санавайн турар мен деп медеглээр ужурга таварышкан.

АКШ-тың ат-сураан камгалап алырын болгаш албадаттырган актаарлаашкынын чаап чажырарын оралдашкаш, АКШ-тың инициативазын ёзугаар белеткеттинген «чедилерниң» резолюциязының төлевилелинден араб чурттарның киирген резолюцияның төлевилели «домак тургузуунуң талазы-биле» дээрден башка, чүнүң-биле-даа ылгалбайн турар чүве-дир деп Даллес бадыткап турган. «Чедилерниң» резолюциязының төлевилелиниң домаа АКШ-тың төлээлеринге «элээн бүзенчиг-даа» турган болза, ол төлээлер араб чурттарның резолюциязының төлевилели дээш бадылаар апаарын ол медеглээн.

Англияның даштыкы херектер министри Ллойд база-ла Даллестиң ышкаш уткалыг санал берген.

ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министри А. А. Громыко Ллойдтуң соонда чүве чугаалааш, совет төлээлерниң бодалы-биле алырга, америк болгаш англи шериглерни Ливанның болгаш Иорданияның девискээрлеринден үндүрер дугайында айтырыгны чугаалажып көргениниң түңнелинде күрүнелерниң аажок хөй нуруузу айыттынган күрүнелерниң девискээрлеринден ол шериглерни саат чок, дүрген үндүрерин деткип чугаалаан деп медеглээн. Бо дугайты чүгле сеткил ханышкынының илереди болур бис, чүге дээрге, Кол Ассамблеяның онза сессиязын чыылдырарын саналдавышаан, Совет чазак Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң чурттарының девискээрлеринден америк болгаш англи шериглерни сонгаарладышкын чок, дүрген үндүрериниң эргежок чугулазының дугайында бодунуң тодаргай сөзүн сөглээр ужурлуг деп чүвени барымдаалаан болгай деп А. А. Громыко чугаалаан.

10 араб күрүнелериниң боттарының аразынга дугурушкаш киирип келгени резолюция домааның тургузуунда чамдык четпестерлиг-даа болза, Кол Ассамблеяның мурнунга турган сорулгага дүгжүп турар-дыр; чогум утказы-биле алырга Совет Эвилелиниң саналынга дүгжүп турар-дыр, чүге дээрге Кол Ассамблеяга чугаалажыр ужурлуг турган кол чүүл ында чугаалаттынган-дыр.

Американың Каттышкан Штаттарының чазаа, а ол ышкаш Англияның чазаа Каттышкан Нациялар Организациязының Иорданиядан болгаш Ливандан англи база америк шериглерни саат чок, дүрген үндүрерин деткип чугаалаан кежигүннери күрүнелерниң аажок хөй нуруузунуң үнүн эки дыңнаар боор дээрзинге идегелин А. А. Громыко илергейлээн.

Американың Каттышкан Штаттарының болгаш Англияның талазындан янзы-бүрү хевирниң барымдаа чок чүүлдерин чылдактааш, Кол Ассамблеяның шиитпиринге чөрүштүр, америк болгаш англи шериглерни үндүрерин узамдыктырар дээр оралдажыышкыннарны кылза бербес боор дээрзинге идегелди илергейлээрин күзээн ийик бис.

Бир эвес Американың Каттышкан Штаттарының болгаш Англияның чазактары Кол Ассамблеяның бо шиитпирин херекке албастап база Ливанның болгаш Иорданияның девискээринден боттарының шериглерин үндүрүп алырын янзы-бүрү чылдактар-биле узамдыктырып туруп бээр болза, Совет чазак ол айтырыгны КНО-нуң Кол Ассамблеязының ээлчеглиг сессиязынга база дагын тургузар апаарын ам безин медеглеп каарын эргежок чугула кылдыр санап турар.

Чоокку Чөөн чүктен америк болгаш англи шериглерни саат чок үндүрер дугайында бодунуң саналын Кол Ассамблеяга көөр кылдыр Совет чазактың өмүнээзинден киирген Совет Эвилелиниң төлээлери бодунуң резолюциязының төлевилелин бадылаашкынга баштай киирерин негевейн турар деп чүве мээң үстүнде чугаалаан чүүлүмден илдең деп А. А. Громыко медеглээн.

Чоокку Чөөн чүктен америк болгаш англи шериглерни үндүрер дугайында айтырыгның талазы-биле дугуржуттунган шиитпирни киирер дээш араб чурттарның аразынга дүгжүп алганынга бодунуң чугаазының түңнелинде А. А. Громыко совет төлээлерниң болгаш Совет чазактың өмүнээзинден байыр чедирген. Ол дээрге араб күрүнелерниң эрге-ажыктарынга, Чоокку болгаш Ортаакы чүкте байдалды таарыштырарының эрге-ажыктарынга, ол районга тайбынны быжыглаарының эрге-ажыктарынга, бүгү-ниити тайбынның эрге-ажыктарынга ажыктыг болур эки үлегер-дир деп ол чугаалаан.

Бодунуң ажылын мындыг түңнелге кээп дооскан Кол Ассамблея тайбынның эрге-ажыктарынга эки бараан болуп, ажыктыг херекти кылды. Чүгле совет улус эвес, харын Каттышкан Нациялар Организациязында төлээлеттирген-даа, төлээлеттирбээн-даа өске бүгү күрүнелерниң улустары база бо шиитпир дугайты харын чүгле сеткили ханганын илергейлээринге чигзинмейн турар бис.

Цейлоннуң, Японияның, Индияның, Филиппиннерниң, Голландияның, Австралияның, Бельгияның, Сальвадорнуң, Югославияның, Чехословакияның, Грецияның болгаш Израильдиң төлээлери база хуралга санал берген. Олар араб күрүнелерниң резолюциязының төлевилели дээш бадылаар апаарының тайылбырын бергеннер.

Ооң соонда араб чурттарның резолюциязының төлевилелин бадылаашкынга тургускан болгаш бир үн-биле (80 бадылаашкыннар-биле) хүлээп алдынган.

Совет Эвилелиниң резолюциязының төлевилелин болгаш «чедилерниң» төлевилелин бадылаашкынга тургуспаан.

Чоокку Чөөн чүк талазы-биле резолюцияны хүлээп алганының соонда мандат комиссиязының илеткелин Кол Ассамблеяга бадылаар кылдыр киирген. КНО-да Кыдат Улус Республиканың чазаанга онаашкан олутту дүрүм чокка ээлеп турар чанкайшичиниң төлээлээр эргезин чурум ёзугаар кылдыр комиссия көрген, а Венгр Улус Республиканың төлээзиниң төлээлээр эргезин кандыг-даа барымдаалал чокка мырыңай кара-туразында чигзиниишкинге тургускан.

Ол айтырыгның талазы-биле Индияның төлээзи санал бергеш, Кыдаттың төлээлелгезинге хамаарыштыр, а ол ышкаш Венгрияның төлээзиниң дугайында комиссияның сагындырыгларынга хамаарыштыр чүгле каксы чугаалааш, мандат комиссиязының илеткели дээш бадылаар апаарын медеглээн. Ол айтырыглар талазы-биле Индияның туруш-бодалы эки билдиңгир деп ол чугаалаан.

Мандат комиссиязы Венгрияның төлээзинге хамаарыштыр элдептиг тайылбыр кылыпкаш, бодунуң бүрүн эргелерин эмин эртир кедурүптү, чүге дээрге, венгр төлээлелгениң бүрүн эргелери доктааттынган бүгү-ле негелделерге дүгжүп турар болгай деп Венгрияның даштыкы херектер министри Эндре Шик онзалап демдеглээн.

Ооң соонда ССРЭ-ниң төлээлекчизи А. А. Соболевка сөс берген.

Мандат комиссиязының илеткелин чугаалажып турары-биле холбаштыр Каттышкан Нациялар Организациязының Кол Ассамблеязында Кыдатка онаашкан олутту Уставка чөрүштүр дүрүм чокка ээлеп турар кижилерниң төлээлеп турарының дугайында айтырыгже Кол Ассамблеяның кичээнгейин база дагын угландырарын Совет Эвилелиниң төлээлери эргежок чугула кылдыр санап турар деп А. А. Соболев чугаалаан.

Кыдаттың КНО-да олудун ээлеп турар ол хүү кижилер улуг Кыдаттың төлээлекчилери болбайн турар, харын боттарының сөөлгү хүннерин АКШ-тың шериглериниң камгалалы-биле чурттап эртирип турар политиктиг бурааннар бөлүүнүң агентилери болуп турар дээрзин бүгүде шагда-ла билир.

Кыдаттың төлээлекчилери болуксаар оларның негелделериниң катырынчыы мырыңай илдең, ынчангаш ол айтырыг дугайын тодаргай чугаалап турганының хереэ чок, чүге дээрге, Кыдаттың улусу оларны тос чылдар мурнунда-ла үндүр октапкан болгай.

КНО-нуң Уставынга дүүштүр Кыдатты Кол Ассамблеяга-даа, КНО-нуң өске органнарынга-даа чүгле Кыдат Улус Республиканың чазааның—Кыдаттың карачангыс дүрүм ёзугаар чазааның томуйлааны төлээлекчилер төлээлеп болур.

Кол Ассамблея болза Каттышкан Нациялар Организациязын чамдык күрүнелерниң кызыы эрге-ажыктарынга чагыртырының практиказын узуткаар болгаш Кыдат Улус Республиканың дүрүм ёзугаар төлээлекчилериниң эргелерин катап тургускаш, Кыдаттың төлээлелгезиниң дугайында айтырыгда таарымча чок байдалды чок кылыр үе келген деп А. А. Соболев онзалап демдеглээн.

Кыдаттың олудун ээлеп турар кижилер кандыгыл дээрге, оларның төлээлеттирген эргелерин шынныг деп хүлээп көөрүнүң кандыг-даа үндезиннери Ассамблеяда чок; чүге дээрге, айыттынган кижилер боттарындан өске кымны-даа төлээлевейн турар, ынчангаш Кыдаттың төлээлекчилери болуксаар эрге оларда чок.

Мандат комиссиязының илеткели-биле холбаштыр совет төлээлерниң Кол Ассамблеяның кичээнгейин угландырары эргежок чугула кылдыр санап турары ийиги айтырыг болза Венгр Улус Республиканың төлээлеринге ооң дүрүм ёзугаар чазааның берген төлээлээр эргелериниң шынныг чоруун чигзиниишкинге тургузар сорулга-биле комиссияның база дагын Каттышкан Штаттарга күткүттүрген шиитпири болуп турар деп совет төлээлекчи чугаалаан.

Хамыктың мурнунда бистиң организациявыска каража чедирип, Кол Ассамблеяда бодунуң чедиишкинниг ажылдаарынга мырыңай эргежок чугула ажыл-ишчи байдалды улам-на хораннап турар ол шиитпирге совет төлээлер шуут удурланып келген болгаш удурланып-даа турар.

Венгр Улус Республиканың төлээлериниң төлээлеттирген эргелериниң чигзиниишкинге тургузарының кандыг-даа үндезиннери мандат комиссиязында болгаш Кол Ассамблеяда чок. Комиссияның төгеп келген шиитпири алдагдалдыг болгаш Каттышкан Нациялар Организациязынга улуг каражаны чедирип турар хоралыг болгаш ооң Уставынга удурланыышкак шиитпир болуп турар.

КНО-га Кыдаттың төлээлелгезинге болгаш Венгр Улус Республиканың төлээлериниң төлээлээр эргелеринге хамаарыштыр бистиң туруш-бодалывыстың өскерилге чогунга чигзиниишкиннерни тургуспас төлээде, совет төлээлер төлээлеттирген эргелерниң дугайында илеткел дээш бадылавышаан, бодунуң ол туруш-бодалын Кол Ассамблеяның кежигүннеринге тайылбырлаарын эргежок чугула кылдыр көрген деп А. А. Соболев медеглээн.

Ооң соонда АКШ-тың төлээлекчизи Лодж санал берген. КНО-нуң Кол Ассамблеязының мандат комиссиязының илеткелиниң ол чүүлдериниң шынныг эгелекчизи кым болуп турарын ооң чугаазы көргүскен, чүл дээрге, ол чүүлдерге үндезилээш Кыдаттың Каттышкан Нациялар Организациязында дүрүм ёзугаар олудун амдыгаа чедир чанкайшичи бөлүктүң төлээлекчизи ээлеп турар, а Венгр Улус Республиканың төлээлекчилериниң төлээлээр эргезинге хамаарыштыр барык ийи чылдың дургузунда кандыг-даа шиитпир кылдынмайн турар. КНО-да олутту Кыдат Улус Республикага тыпсырынга болгаш Венгр Улус Республиканың төлээлериниң төлээлээр эргезиниң дугайында айтырыгны шиитпирлээринге АКШ моон сонгаар-даа удурланыр деп Лодж медеглээн.

Лодж бо таварылганы ВУР-нуң, Венгрияның болгаш Совет Эвилелиниң адынга нүгүлчү даап бодаашкыннарын катаптаарынга ажыглаан.

Бирманың төлээлекчизи ооң төлээлери чанкайшичилерниң төлээлээр эргезин хүлээвейн турарын болгаш Кыдат Улус Республиканың төлээлекчизин КНО-же киирбейн турар чорукту хамыктың мурнунда бо организацияның бодунга хора чедирип турар кылдыр санап турарын онзалап демдеглээн.

Индонезияның, Каттышкан Араб Республиканың, Непалдың, Цейлоннуң, Камбоджаның төлээлекчилери база шак ындыг санал бергеннер.

Кыдат Улус Республикага болгаш Венгр Улус Республикага хамаарыштыр ылгай көрүүшкүнге Чехословакияның, Польшаның, Болгарияның болгаш Албанияның төлээлекчилери шиитпирлиг удурланып саналдааннар. КНО дээрге АКШ-тың кыдат улуска удур углаган политиказының чепсээ болуп турар мындыг байдалдың шыдажыр арга чогун Болгарияның даштыкы херектер министри Луканов онзалап демдеглээн.

Югославияның төлээлекчизи комиссияның илеткелиниң талазы-биле ооң төлээлериниң бадылаач чоруу Кыдат Улус Республикага болгаш Венгр Улус Республикага хамаарыштыр илеткелдиң чүүлү-биле чөпшээрешкени кылдыр тайылбырлаттынмас ужурлуг деп медеглээн. Комиссияның илеткелин 71 бадылаашкын-биле бадылаан. Венгрияның төлээлери удур бадылаан.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының тускай онза сессиязы моон-биле бодунуң ажылын дооскан.

Демисел чедиишкинниг доозулган

БЕРЛИН. (СЭТА). «Нейес дейчланд» солуннуң дыңнатканын ёзугаар алырга, америк шериг эрге-чагыргаларының Шпейердорфтуң чоогунга ракеталар салып үндүрер базаны тудар дээн планнарынга удур Барыын Германияның Шпейердорф дээр хоорайчыгажының чурттакчыларының демисели чедиишкинниг доозулган. Ол районга ракета базазы тударындан америк командылал чери ойталаар ужурга таварышкан.

Labour Act!
WITHDRAW BRITISH TROOPS
NEVER AGAIN

Англия. Лондоннуң коммунистери Ортаакы Чөөн чүкче англи-америк интервентилерниң халдаанынга удурланыышкынның демдээ кылдыр митинг организастаан. Митингиге африканың болгаш вест-индскийниң ажылчыннары, ирак студентилер, ол ышкаш Лондонда чурттап турар өске-даа националдарның төлээлери киришкен.

Чурукта: митингиже бар чоруур чыскаалганнарның колоннасы.

Бухарестиге болган парад болгаш ажылчы-чоннарның чыскаалы

БУХАРЕСТ. (СЭТА). Фашистиг дарлалдан Румынияны хостааныңдан бээр он дөрт чыл болган оюн холбаштыр август 23-те шериг параады болган. Румынияның Ажылчын партиязының Төп Комитединиң Бирги секретары Г. Георгиу-Деж, РУР-нуң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Киву Стойка, Националдың Улуг хуралының Президиумунуң Даргазы И. Г. Маурер болгаш Румын Улус Республиканың өске-даа удуртур ажылдакчылары индирге турганнар. РУР-нуң чепсектиг күштериниң министри генерал-полковник Л. Сэлэжан шериглерниң мурнунга чүве чугаалаан.

Ооң соонда ажылчы чоннарның чыскаалы болгаш күш-культуржуларның парады болган.

Бухарестиниң ажылчы чоннарының чүс-чүс муң кижи киришкен байырлыг чыскаалы Румынияның Ажылчын партиязын болгаш чазаан долгандыр румын улустуң сырый каттышканын көргүзүп, социализм дээш демиселге республиканың ажылчы чоннарының чедиишкиннериниң көрүлдези, тайбынче болгаш бүгү улустар-биле найыралче турасоруктуң илерели болган.

Чурттуң өске-даа хоорайларынга хөй-хөй муң кижи киржикчилиг чыскаалдар болган.

Чанкайшичи чөңгээчилерге ойтур шавыышкын

ПЕКИН. (СЭТА). Синьхуа агентилелиниң дыңнатканын ёзугаар алырга, Кыдаттың Улустуң хосталга армиязының артиллериязы Цзиньмыньдао ортулукче чанкайшичи шериглерни чедирип бар чораан чанкайшичи шериг транспортунуң кораблин болгаш ол ортулукта чанкайшичи артиллерия турушкарын август 23-те үр үениң иштинде боолаан.

Цзиньмыньдао ортулукта болгаш ону долгандыр улуг ээс ортулуктарда чанкайшичилерниң артиллериязы далай кавызының көдээ черлерин болгаш суурларын үргүлчү боолап, түс черниң чурттакчыларының айыыл чок чоруунга шыңгыы кыжанышкынны тургузуп келген.

Чанкайшичи шериглерниң кембуруулуг үүлгедиглерин ойтур шавар сорулга-биле Кыдаттың Улустуң хосталга армиязының артиллериязы ортулукта чанкайшичи артиллерияның турушкарын, командылал пунктуларын болгаш өске-даа шериг черлерин 17 минуталарның дургузунда боолаан. Улустуң хосталга армиязының артиллериязы чанкайшичилерниң артиллериязын ыттавас кылдыр албадапкан, а чанкайшичилерниң УХА-ның артиллериязынга боолаттырып турган шериг транспортунуң кораблин Ляоло мугуддурга туруп доктаарынче албадапкан.

Шукри Куатли биле Акрам Хауранининң харыылары

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Сирияның президентизи чораан Шукри Куатлиниң болгаш Каттышкан Араб Республиканың оралакчы президентизи Акрам Хауранининң Дамаскыга солуннар болгаш венгр радио ажылдакчыларынга берген харыыларын «Непсабадшаг» солун парлаан.

Иорданияда болгаш Ливанда байдалды кичээнгейге онзалап алгаш, Чоокку-чөөн чүк айтырыын канчаар шиитпирлеп болурул деп айтырыгга харыылавышаан, Куатлиниң медеглээни болза, иордан болгаш ливан айтырыг ол чурттарның иштики хереэ болуп турар болгаш араб улустар даштыкы шериглерни ол чурттарның иштики херектерин холгаарлазын дээш чорудуп турар ындыг байдалды болдуруп болбас. КНО-нуң принциптеринге дүүштүр улустар чазаан хостуг шилип алыр, эргелелдиң кандыг-бир хевирин тургузуп алыр эргелиг болгаш кым-даа ол талазы-биле оларга шаптыктаар эргези чок деп Куатли чугаалаан. Чогум-на харын ынчангаш Иорданиядан болгаш Ливандан англи база америк шериглерни үндүрерин негеп турар бис.

Ол-ла айтырыгга харыылавышаан, КАР-ның оралакчы президентизи Акрам Хауранининң медеглээни болза:

«Бистиң эң-не кол негелдевис болза, Иорданиядан болгаш Ливандан даштыкы шериглерни үндүрери болуп турар. Ол шериглерни үндүргениниң соонда Чоокку-Чөөн чүк айтырыы белен шиитпирлеттинер».

Бии-Хемниң бажында. Фотоэтюд В. Лутковтуу.

СПОРТ

Чалыы назынның, күштүң болгаш чараш чоруктуң байырлалы

Профэвилелдериниң алдыгы чайгы Бүгү-эвилел спартакиадазының ажыттынганы

Күш-культуржунуң Бүгү-эвилел хүнүн, чалыы назынның, кадыкшылдың болгаш чараш чоруктуң байырлалын август 24-те бүгү Совет Эвилели демдеглээн.

Күш-культура болгаш спорт бистиң чуртувуста шынап-ла массалыг апарган. ССРЭ-де 19 миллион кижилерни каттыштырып турар 200 муң күш-культура коллективтери санаттынып турар.

Бо чылын күш-культуржунуң хүнүн таварыштыр сезоннуң спортчу маргылдааларының эң улуу болур профэвилелдерниң алдыгы чайгы спартакиадазын ажыдар кылдыр көрген. Маргылдааларның финалдыг кезээнге киржир эргени чаалап алган дөрт муң чыгам күш-культуржулар чурттуң ол, бо булуңнарындан Москвага чыглып келгеннер.

Күш-культуржунуң хүнүнге болгаш спартакиаданың байырлалдыг ажыдыышкынынга тураскааткан улуг спортчу байырлал дыштаныр хүнде В. И. Ленин аттыг төп стадионга ажыттынган.

16 шак турда улуг спорт залының олуттарын көрүкчүлер долу бергеннер.

Мурнуу, соңгу болгаш чөөн талакы ажиктерден тук тутканнар болгаш парадтың киржикчилери үнүп кээп турганнар. Казстаны кеттинипкен спортчуларны көөрге чаражыдаа хөлчок. Эвилелдешкен республикаларның эки-тураның спортчу ниитилелдериниң туктары стадион кырынга кискип турган. Ийи кезек черге сайгылгааннар мынчаар чырыды бижип үнүп келген: «Күш-культуржунуң хүнү делгерезин!»

Сигналдар ында-мында медээлешкен чүве ышкаш эткилээн. ВЦСПС-тиң секретары А. И. Шевченко күш-культуржуларга дончу чүве чугаалаан.

Спартакиаданы ажыттынган деп чарлаан. Эвилелдешкен республикаларның, Москваның болгаш Ленинградтың төлээлекчилери стадионга олурту Совет Эвилелиниң күрүне тугун тудуп эрттиргеннер. Күрүне Гимнизин ойнап эгелээн соонда дээрже ак-кызыл тук көдүрлүп үнген.

...Спартакиаданың киржикчилериниң парады эгелээн. Эки-тураның спортчу ниитилелдериниң чыынды командалары бирги чер дээш демисежип турган мурнундагы чылдарга бодаарга бо чылын эвилелдешкен республикалар бүрүзү профэвилелдерниң чыынды командаларын алгаш келген.

Көрүкчүлерниң дыка сонуургааны күш-культуржуларның парады эрткен соонда 5-тен 14 хар чедир 1200 москвачылар шөлдүң ээлери апарганнар.

Демги-ле сайгылгааннар «Коммунизмниң келир үезин тургузукчулары, аныяк ленинчилерге изиг байыр!» деп бижип каан.

Олбук ышкаш ногаан шөлге уруглар баштактанып бут-бөмбүү ойнааннар. Аңаа адак деп-ле 600 хире кижи киришкен.

Аныяк спортчуларны Москваның, Ленинградтың, Воронежтиң, Ярославльдың 550 акробаттары солаан. Сула акробаттыг шимчээшкиннер болгаш халыышкыннарны көргүскен. Эң ылаңгыя мотоциклге көргүзүглер онза солун болган.

Спартакиаданы ажытканының байырлалы Москваның дээди өөредилге черлериниң студентилериниң гимнастикалыг көргүзүглери-биле доозулган.

Август 25-те спорттуң он чеди хевирлери-биле финал маргылдаалары эгелээн.

• • •

Хөй-хөй хоорайларның парктарынга, стадионнарынга, шөлдеринге болгаш кудумчуларынга массалыг маргылдаалар болгаш күш-культура коллективтериниң көргүзүглери болгаш улустуң массалыг селгүүстээшкини болган.

(СЭТА).

Күш-культуржунуң хүнүн Кызылга демдеглээни

Эрткен дыштаныр хүнде Кызылдың дыштанылганың болгаш культураның Гастелло аттыг парыгынга хоорайның эки-тура спортчу ниитилелдериниң төлээлекчилериниң чыскаалы болган. ВЛКСМ Кызыл хоорком унуң секретары К. Оюн парадты хүлээп алгаш, күш-культуржуларның улуг чедиишкиннииг болурун күзээн.

Спортчу маргылдаалар эгелээн.

Маргылдааларга «Динамо», «Труд», «Урожай» ниитилелдериниң төлээлекчилери бирги чер дээш демисешкеннер. Чиик атлетика маргылдааларының бир дугаарында черниң узуну, бедиин халаан Аңаа оолдардан Н. Фирсов («Динамо») 1 метр 55 сантиметрни халааш, бирги черни алган. Ол-ла ниитилелдиң спортчузу В. Менков ийиги черге кирген. Узунун халыырынга база-ла Фирсов эки түңнелди чедип алган. Ооң көргүзүү—5,49 метр.

Уруглардан черниң узунун халыырынга «Труд» ниитилелдиң спортчузу Гера Бондарева тиилекчи болган. Ол мурнундагы-ла маргылдааларга тиилекчи болуп келген. Ооң халааны 4 метр 80 сантиметр —хүннүң дээре көргүзүү болган. Бедиин халыырынга база-ла Бондарева бирги черни алган. Ооң халааны 1 метр 30 сантиметрни ашкан кижи чок. Чиик атлетиканың өске-даа хевирлеринге Бондарева тиилекчи болган.

Оолдарның 100 метр дистанцияга чарыжынга 12,2 секундада эрткен Юрий Табуев (типография) бирги черге үнген. Ол ышкаш 1500 метр дистанцияга «Динамо» ниитилелдиң спортчузу Седых тиилекчи болган. Ол дистанцияны 5 минута 34,4 секундада эрткен. Ийиги черни ол-ла ниитилелдиң спортчузу Базбеков алган.

800 метрниң чарыжынга Морозов 2 минута 21,2 секундада келген. Ол дээрге хүннүң эң дээре көргүзүү болган. Аңаа 26 секунда чедир маңнавааан Черноусенко ийиги черни ээлээн.

Чиик атлетика маргылдааларының соонда хол бөмбүүнге эш хуузунуң ужуражылгалары эгелээн. Ол ужуражылгаларга «Динамо» ниитилелдиң ийиги командазы эки түңнелдиг ойнаан. Ол команда «Динамонуң» бир дугаар командазын бергедээшкин чокка уткан. Область чемпиону «Труд» ниитилелдиң командазы айыткан шагында келбээн болгаш соонда кээп ойнааш, ийиги черни алганнар.

Хол бөмбүүнүң ужуражылгалары болгаш чиик атлетика маргылдаалары чорупп турда баг кагарының ужуражыышкыннары база эгелээн. Команда талазы-биле бирги черни «Динамо» ниитилелдиң спортчулары чедип алган. Ийиги черге ол-ла ниитилелдиң ийиги командазы кирген.

Чиик атлетика маргылдаалары болгаш спортчу оюннар төнген соонда бут бөмбүүнге область чемпиону АТК командазы-биле «Динамо» ниитилелдиң командазы ужурашкан. Уг оюнга аткаажылар бедик мергежилдиг ойнаан болгаш бодунуң хаалгазынче чаңгыс-даа мяч киирбээннер, а динаможулар 0:4 санга уттургганнар. АТК командазы тиилекчи болган.

С. ОЮНАРОВ.

Редакторнуң оралакчызы
Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ; редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация килдизиниң 3—88, харысаалгалыг секретарьның, культура болгаш амыдырал килдизиниң 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый килдистериниң 3—68, чагаа килдизиниң база бухгалтерияның 3—65.

ТС—01034.

Культура эргелелиниң типографиязы.